

Vysoká škola ekonomická v Praze
Univerzita třetího věku

Demografie

Učební text pro předmět U017

Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

Praha 2007

© Ing. Jitka Langhamrová, CSc. – Praha 2007

ISBN 978-80-7399-218-7

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Základní demografické pojmy	7
2.1 Předmět demografie	7
2.2 Obyvatelstvo, populace	7
2.3 Pohlaví.....	9
2.4 Věk	10
2.4.1. Průměrný věk.....	11
2.4.2. Medián věku.....	11
2.4.3. Modus věku.....	11
2.4.4. Index stáří.....	12
2.4.5. Index závislosti	12
2.4.6. Generace	12
2.4.7. Kohorta	13
2.5 Pohyb (reprodukce) obyvatelstva.....	13
3. Vybrané demografické ukazatele a jejich vývoj.....	15
3.1 Struktura obyvatelstva.....	15
3.2 Porodnost.....	19
3.3 Úmrtnost.....	21
3.4 Stárnutí obyvatelstva.....	24
4. Vybrané demografické metody	27
4.1 Demografické údaje a jejich srovnatelnost	27
4.2 Standardizace	28
4.3 Úmrtnostní tabulky.....	29
4.4 Demografické projekce	29
4.5 Populační prognózy.....	30
5. Přílohy	31
5.1 Střední délka života novorozence – muži	31
5.2 Střední délka života novorozence – ženy.....	32
5.3 Střední délka života ve věku 65 let – muži	33
5.4 Střední délka života ve věku 65 let – ženy.....	34
5.5 Úhrnná plodnost.....	35
5.6 Kojenecká úmrtnost	36
5.7 Podíl osob 60ti letých a starších v populaci.....	37
5.8 Index závislosti mladých osob (osoby ve věku 0-19 ku osobám ve věku 20-59).....	38
5.9 Index závislosti starých osob (osoby 60 a více leté ku osobám ve věku 20-59).....	39
5.10 Pohyb obyvatelstva v ČR, v letech 1955 – 2006 (absolutní údaje)	40
6. Seznam použité literatury.....	42

1. Úvod

- Cíl* Tento učební text je určen především jako studijní materiál pro účastníky Univerzity třetího věku. Cílem bylo podat jednoduchý výklad nejčastěji používaných demografických pojmů a ukazatelů, se kterými se setkáváme v praxi nejčastěji. Ukazatele v tomto textu jsou definovány v souladu s ukazateli používanými ČSÚ. Důraz je kladen především na jednoduchost, srozumitelnost a správnou interpretaci uváděných ukazatelů.
- Obsah* První kapitola je věnovaná základním demografickým pojmům, druhá kapitola popisuje vybrané demografické ukazatele a jejich vývoj, třetí kapitola se zabývá problematikou vybraných demografických metod.
- Demografie* Význam demografie v posledních letech výrazně vzrostl. V devadesátých letech minulého století, v době ekonomických a sociálních transformací, nastaly v České republice zásadní změny v demografickém chování populace. Jde o analogické změny, které byly zaznamenány v západní Evropě v době po druhé světové válce. Potřeba znát demografická data, schopnost jejich analýzy a mezinárodního srovnání, nabývá v současné době na významu.
- Demografie je vědou interdisciplinární. Demografická situace daného státu ovlivňuje nejenom jeho ekonomiku, ale také ostatní oblasti jako například zdravotnictví, školství, rodinnou politiku, sociální politiku, důchodovou politiku, bytovou politiku aj. Bez znalosti demografie nelze pracovat ani v oblasti životního pojištění. Podnikatelé si v rámci svých podnikatelských záměrů často nechávají vypracovávat demografické studie. Tyto studie mohou být podkladem pro vyhodnocení situace z hlediska budoucí pracovní síly i z hlediska možných budoucích spotřebitelů.
- Demografická statistika* Demografická statistika má v České republice dlouhodobou tradici. Patří z pohledu množství a úrovně sledovaných ukazatelů k nejlepším v Evropě. Disponuje bohatým datovým fondem, který umožňuje dlouhodobé srovnávání vývoje obyvatelstva.
- Příloha* Studijní materiál je doplněn přílohou, která obsahuje tabulky s nejčastěji používanými a citovanými údaji za vybrané země i za Českou republiku. Veškeré zde použité údaje jsou převzaty z publikací ČSÚ a internetových stránek ČSÚ.
-

2. Základní demografické pojmy

2.1 Předmět demografie

Předmět demografie

Předmětem zkoumání demografie jsou populační jevy a procesy, tj. jevy a procesy související s reprodukcí obyvatelstva. Reprodukcí obyvatelstva můžeme chápat v užším smyslu jako přirozenou obnovu obyvatelstva určitého území směnou generací prostřednictvím úmrtnosti a porodnosti. Reprodukcí obyvatelstva v širším smyslu chápeme jako celkovou obnovu obyvatelstva určitého území, do které patří kromě úmrtnosti a porodnosti i stěhování obyvatelstva. Při reprodukci obyvatelstva dochází ke změnám jeho stavu daného počtem, strukturou a rozmístěním. Těmto změnám se říká *pohyb obyvatelstva* (měna).

Pohyb obyvatelstva

1. *pohyb přirozený* (přirozená obnova obyvatelstva na základě narozených a zemřelých)
2. *pohyb mechanický* (zahrnuje prosté přemísťování obyvatelstva, stěhování)
3. *pohyb sociální* (změny v sociální struktuře populace).

Demografická statistika

Demografie čerpá údaje z demografické statistiky (statistiky obyvatelstva). Demografická statistika se dělí na demografickou statiku, která zkoumá stav obyvatelstva, a demografickou dynamiku, která se věnuje pohybu obyvatelstva.

2.2 Obyvatelstvo, populace

Obyvatelstvo populace

Termínem obyvatelstvo rozumíme obvykle soubor osob žijících na určitém území (státu, kraje, okresu, obce, města apod.). Někdy se překrývá s vymezením pojmu *populace*, což je soubor jedinců, mezi nimiž dochází k reprodukci. V zásadě se obyvatelstvo může skládat z různých populací, etnik nebo národů. V praxi se však většinou používá termínů obyvatelstvo a populace jako synonym. Demografická statistika chápe zpravidla obyvatelstvo jako trvale bydlící, tj. soubor osob, které jsou na daném území přihlášeny k trvalému pobytu a to bez ohledu na státní občanství.

Demografická statistika sleduje *stav obyvatelstva* (počet obyvatel k určitému okamžiku), *strukturu obyvatelstva* (podle demografických, sociálněekonomických a jiných charakteristik obyvatel nebo nositelů změn) a *pohyb obyvatelstva* (přírůstek počtu obyvatel za sledované období narozením a přistěhování, úbytek počtu obyvatel za sledované období úmrtím nebo odstěhování, vzájemnou kompenzaci přírůstku, úbytku a její míru. V demografickém slova smyslu jsou za součást pohybu obyvatelstva považovány také sňatky, rozvody a potraty).

Stav obyvatelstva se nejčastěji uvádí jako počáteční, střední nebo koncový.

Počáteční stav obyvatelstva

Počáteční stav obyvatelstva je počet obyvatel daného území k počátku sledovaného období, nejčastěji k počátku kalendářního roku, ale i pololetí, čtvrtletí, měsíce. U kalendářního roku počáteční stav obyvatelstva udává počet obyvatel k 1. lednu, přesněji o půlnoci mezi 31. prosincem předchozího a 1. lednem roku sledovaného. Počáteční stav obyvatelstva je většinou (ne však

vždy) totožný s koncovým stavem obyvatelstva předchozího období. Zdá se logické, že např. počet obyvatel ve 24:00 hodin 31. prosince 2004 by měl být stejný jako počet obyvatel v 0:00 hodin 1. ledna 2005. Někdy však tomu tak není. Například od 1. ledna mohou být uvedeny v platnost územní reorganizace, kterými se změní území, a tedy i počet obyvatel obce, okresu nebo kraje. Výjimečná situace nastává vždy při aplikaci výsledků sčítání lidu. Definitivní údaje o počtu obyvatel k 1. lednu 2001 byly známy až po vydání definitivních výsledků sčítání lidu k 1. březnu 2001, podle nichž se provedla zpětná bilance k 1. lednu. Údaje o počtu obyvatel a o věkové struktuře k 1. lednu 2001 se proto liší od údajů o počtu obyvatel k 31. prosinci 2000, vycházejících ještě z bilance dle předchozího sčítání v roce 1991. Proto počáteční stav obyvatelstva v roce 2001 se bude lišit od koncového stavu obyvatelstva v roce 2000. Výsledky každého sčítání lidu se pochopitelně liší od počtů obyvatel zjištěných bilancí¹ na základě předchozího sčítání, neboť každé sčítání i každá bilance obsahují určité – i když poměrně malé – chyby.

Koncový stav obyvatelstva

Koncový stav obyvatelstva ČR v roce 2000 (tj. stav k 31. prosinci 2000) činil 10 266 546. Tento stav byl výsledkem bilance obyvatelstva, založené na výsledcích posledního předchozího sčítání lidu v roce 1991. Počáteční stav obyvatelstva v roce 2001 (tj. stav k 1. lednu 2001) však činil 10 232 027, protože již vycházel z výsledků sčítání lidu 2001. Není přitom rozhodující, že vlastní sčítání proběhlo až k 1. březnu 2001, tedy až po datu, kterého se počáteční stav 2001 týkal. Pro výpočet počátečního stavu použil ČSÚ zpětnou bilanci obyvatelstva za období od 1. ledna do 28. února 2001. Počáteční stav 2001 vycházel z definitivních výsledků sčítání. Protože tyto definitivní výsledky byly publikovány až s určitým časovým odstupem, i datum vyhlášení počátečního stavu obyvatelstva 2001 se opozdilo.

Koncový stav obyvatelstva je počet obyvatel daného území ke konci sledovaného období. Tím je zpravidla kalendářní rok, může to však být kterékoli jiné určené období. U kalendářního roku koncový stav obyvatelstva vyjadřuje počet obyvatel v 24:00 hodin 31. prosince stanoveného roku. Koncový stav obyvatelstva je zpravidla – ne však vždy, jak je uvedeno u charakteristiky počátečního stavu – současně počátečním stavem obyvatelstva následujícího období.

Střední stav obyvatelstva

Střední stav obyvatelstva je dán počtem obyvatel daného území k okamžiku, který je středem sledovaného období. Za střední stav obyvatelstva v kalendářním roce je v České republice považován počet obyvatel daného území o půlnoci z 30. června na 1. července sledovaného roku, za střední stav obyvatelstva v kalendářním pololetí nebo čtvrtletí je však považován chronologický průměr počátečních, resp. koncových měsíčních stavů za dané období.

Střední stav obyvatelstva je používán pro výpočet odvozených ukazatelů demografické statistiky jako obecná míra úmrtnosti, obecná míra porodnosti, obecná míra sňatečnosti apod.

Český statistický úřad publikuje střední a koncový stav obyvatelstva ČR v členění podle krajů, okresů a měst v pramenných dílech demografické

¹ Bilancí se rozumí přičtení počtu narozených a přistěhovalých a odečtení počtu zemřelých a vystěhovalých od počátečního stavu obyvatelstva.

statistiky ČSÚ Pohyb obyvatelstva ČR v roce ... a v publikacích předběžných výsledků Stav a pohyb obyvatelstva ČR v roce ... (v 1. čtvrtletí roku ..., v 1. pololetí roku ..., v lednu až září roku ...), dále vydává publikaci Věkové složení obyvatelstva České republiky v roce ... a Počet obyvatel v obcích České republiky s promítnutím územních změn k

Stav obyvatelstva se může sledovat dle potřeby k jakémukoli kalendářnímu datu, např. k poslednímu datu, k jakému je stav obyvatelstva znám. Nejdůležitějším publikovaným stavem obyvatelstva je počet obyvatel zjištěný sčítáním lidu k datu sčítání. Na tento stav navazuje tzv. intercenzální bilance obyvatelstva (bilance podle pohlaví a ročníku narození, rozpracovaná až do úrovně obcí a bilance podle rodinného stavu), z níž plynou všechny údaje o počtu a struktuře obyvatelstva mezi jednotlivými sčítáními.

Struktury obyvatelstva

Strukturou obyvatelstva rozumíme složení obyvatelstva podle různých demografických, sociálních, případně geografických či ekonomických kategorií. V publikacích ČSÚ se struktura uvádí v absolutních nebo v relativních číslech.

Za základní kritérium pro sledování struktury obyvatelstva je považován v demografické statistice *pohlaví* a *věk*.

Dále se sledují jednotlivé ukazatele též dle

- rodinného stavu,
- národnosti,
- vzdělání,
- sociální skupiny,
- náboženského vyznání.

Struktura populace se podle těchto charakteristik a v různých kombinacích sleduje v *územním detailu* a člení se na

- kraje,
- okresy,
- města,
- obce,
- výjimečně části obcí.

Pohlaví a věk a v podstatě i rodinný stav jsou jednoznačnými objektivními charakteristikami jednotlivce, ostatní kritéria, s částečnou výjimkou státního občanství, jsou deklaratorní a zjišťují se při sčítání lidu. Tak např. stupeň vzdělání osoby je zjišťován dotazem při sčítání lidu a odpověď není konfrontována se školním vysvědčením nebo vysokoškolským diplomem, náboženské vyznání má sčítaná osoba takové, které uvedla ve sčítacím archu, také národnost se dnes určuje deklaratorně.

2.3 Pohlaví

Pohlaví

Pohlaví je první ze dvou základních demografických charakteristik každého jedince. Je primárním třídícím znakem ve všech statistikách obyvatelstva, *struktura obyvatelstva podle pohlaví* je nejčastěji publikovanou charakteristikou obyvatelstva každé územní jednotky.

Index maskulinity, Index femininity Odvozeným ukazatelem struktury populace podle pohlaví je *index maskulinity* (počet mužů připadající na 1 000 žen), případně *index femininity* (počet žen připadající na 1 000 mužů). Hodnoty obou indexů závisí na věku. Tento ukazatel má smysl např. při charakteristice struktury narozených dětí nebo v souvislosti s věkovou strukturou. V ČR počet chlapců z 1 000 narozených nepatrně kolísá kolem hodnoty 515, podíl dívek kolem konstanty 485, proto i index maskulinity (femininity) novorozenců se mění jen nepatrně. Podobně je tomu ve všech evropských zemích.

Mužská nadúmrtnost Mezi narozenými převažují chlapci. Přibližně do 40 let věku je v generaci počet mužů vyšší než počet žen. Vzhledem k tzv. *mužské nadúmrtnosti* (muži mají ve všech věkových skupinách vyšší intenzitu úmrtnosti než ženy) se poměr četnosti pohlaví s rostoucím věkem nejprve vyrovnává a ve starších věkových skupinách převažují ženy. Převaha žen ve vyšších věkových skupinách je tak vysoká, že ve věku 85 a více let se počet žen blíží trojnásobku počtu mužů. Ve vyspělých zemích je proto i v celkovém obyvatelstvu vždy více žen než mužů. Naopak je tomu v rozvojových zemích. Obyvatelé těchto zemí umírají v nižším věku než obyvatelé vyspělých zemí a starší věkové skupiny s převahou žen jsou proto v rozvojových zemích málo zastoupeny. Navíc je zde i vysoká mateřská úmrtnost. Proto v rozvojových zemích je v celém obyvatelstvu více mužů než žen.

2.4 Věk

Věk, Věk dokončený Věk je po pohlaví druhou základní demografickou charakteristikou jednotlivce. Věkem, stářím, ale také délkou trvání určitého jevu (ve smyslu délky trvání manželství při rozvodu nebo při narození prvního dítěte, popř. dobou uplynulou od porodu předchozího dítěte apod.) se v demografické statistice rozumí počet let vyjádřený celým číslem, případně (navíc) počet měsíců nebo dní, jichž dosáhla osoba v okamžiku události (pohyb) nebo v rozhodném okamžiku (stav ke dni...), nikoli tedy rozdíl letopočtů. V tomto pojetí je tedy věk věkem dokončeným, věkem při posledních narozeninách. Osoba, narozená např. 1. srpna 1970, je za osobu ve věku 30 let považována až 1. srpna 2000, ještě 31. července 2000 je považována za osobu ve věku 29 let.

Biologické generace, Ekonomické generace Publikace demografické statistiky sledují obyvatelstvo *podle jednotek věku* (u věku nad 100 let se v běžných statistických publikacích již jednotky věku neuvádějí, ale sumarizují se do skupiny 100 a více let), dále podle *pětiletých věkových skupin* (vzhledem ke kojenecké úmrtnosti se ve věkové skupině 0–4 let zpravidla publikují data odděleně za osoby ve věku 0 let a 1–4 let). Nejvyšší věkové skupiny se sumarizují nejčastěji do skupiny 85 a více let. Obyvatelstvo můžeme také členit podle charakteristických věkových skupin především na tzv. *biologické generace* (0–14, 15–49, 50+) a *ekonomické generace* (např. 0–14, 15–64, 65+), přičemž věkové vymezení ekonomických generací není jednotné, druhá generace je totiž vymezena věkem obvyklého zahájení ekonomické aktivity a věkem obvyklého odchodu do důchodu. Často se používají rovněž generace dle tzv. kritických věků, např. etap vývoje dítěte (0–2, 3–5, 6–14), či různých věkových skupin seniorů (60+, 65+, 85+, 100+).

Složení obyvatelstva podle věku nám umožňuje vypočítat průměrný věk, věkový medián, modus věku.

2.4.1. Průměrný věk

Průměrný věk

Počítáme jej jako vážený průměr z tabulky rozdělení populace či nositelů demografické události podle jednotek věku nebo věkových skupin, jako váhy zde vystupují právě tyto četnosti v jednotlivých věkových skupinách.

K výsledku získanému výpočtem aritmetického průměru podle jednotek věku se přičítá konstanta 0,5 roku. Je to nutné vzhledem k definování věku jako dokončeného věku. Například osoba ve věku 30 let je osoba od data svých třicátých narozenin až do posledního dne před jednatřicátými narozeninami. Věk třicetiletých, vyjádřený s přesností na den, se tedy pohybuje od 30 let a žádného dne až do 30 let a 364 dnů. Proto za průměrný věk osob ve věku 30 let je považován věk 30,5 roku. Průměrný věk osob ve věku 0 let je tedy 0,5 roku, osob ve věku 1 rok je 1,5 roku atd. (Analogicky postupujeme při výpočtu věkového průměru podle širších věkových intervalů.)

Střední délka života

V běžné praxi se často setkáváme s tím, že dochází k záměně a nepochopení termínů průměrný věk a *střední délka života*. Proto je třeba si uvědomit a mít na zřeteli, že průměrný věk obyvatel je průměrným věkem osob žijících a říká nám, jak je vlastně populace stará. Střední délka života se uvádí v úmrtnostních tabulkách a je průměrným věkem zemřelých ve stacionárním obyvatelstvu.

2.4.2. Medián věku

Medián věku

Medián věku je hodnota, která rozděluje celou populaci podle věku na dvě stejně početné části. Udává nám věk, kterého již dosáhla právě polovina populace. Medián je většinou nižší než průměrný věk. Je to způsobeno převážně pozitivní asymetričností věkového rozložení. Pokud je medián věku vyšší než věkový průměr, je v populaci hodně starších osob. Pro Českou republiku se u žen medián věku věkovému průměru přibližuje. Medián jako jeden z ukazatelů střední hodnoty je méně ovlivněn případnými nepravidelnostmi ve věkovém složení obyvatelstva. Lze ho vypočítat nebo kvalifikovaně odhadnout i u populací, u nichž není známa podrobná věková struktura.

2.4.3. Modus věku

Modus věku

Je to věk, kterého k danému datu dosáhlo nejvíce obyvatel v populaci. Je to velice jednoduchý ukazatel vyjadřovaný většinou celým číslem. Používá se v rámci podrobnějších demografických analýz jako opticky nejvýraznější indikátor změn charakteru rozdělení obyvatel nebo nositelů demografických událostí podle věku. Například modus věku matek při narození dítěte udává věk, ve kterém ženy nejčastěji rodí. Lze jej počítat buď pro všechny narozené děti, nebo pro první dítě, druhé, třetí ... dítě. Modus věku sňatků je věk, kdy muži či ženy nejčastěji vstupují do manželství.

Věková struktura

Struktura obyvatelstva podle věku neboli *věková struktura* (a zpravidla tříděná též podle pohlaví) je výchozím uspořádáním demografických dat pro jakoukoli demografickou analýzu. Dává analýze demografický obsah. Obyvatelstvo podle věku se třídí podle věkových jednotek, nebo věkových skupin, nejčastěji pětiletých.

Z věkové struktury se odvozují další poměrné ukazatele, které si dále popíšeme.

2.4.4. Index stáří

Index stáří lze definovat jako poměr počtu starých osob a dětí v obyvatelstvu. Děti jsou většinou vymezovány z biologického hlediska věkem 0 až 14 dokončených let, přičemž hranice dětského věku je nesporná. Stáří bývá definováno různě. Pokud nahlížíme na obyvatelstvo z pohledu biologických generací, je hranicí stáří věk 50 let. V souladu s mezinárodními zvyklostmi se však v metodice ČSÚ přechází k hranici 60 nebo 65 let a to bez rozdílu pohlaví. Index stáří se používá při mezinárodním srovnání věkové struktury a stárnutí populace.

2.4.5. Index závislosti

Index závislosti udává, kolik osob, včetně sebe sama, musí živit jedna osoba v produktivním věku. Produktivní věk se volí tak, aby co nejlépe postihoval potenciál ekonomicky aktivních. Dnes se obvykle za produktivní věk považuje interval 20-64 dokončených let. Nižší věk se nazývá *předproduktivním*, vyšší věk pak *poproduktivním*. Za hraniční věky volí čísla dělitelná pěti, přestože mladí lidé, kteří své vzdělání ukončili maturitou a dále ve vzdělávání nepokračují se stávají ekonomicky aktivními před 20. narozeninami. Vysokoškoláci naopak zahajují ekonomickou aktivitu zpravidla až po 20. roce věku. Ani důchodový věk u nás není 65 let. Někteří lidé však pokračují v ekonomické aktivitě i po dosažení důchodového věku.

Index závislosti používáme, chceme-li zjistit jak je na tom populace z pohledu tzv. ekonomických generací a jaký je poměr „živitelů“ (osob v tzv. produktivním věku) a „závislých“. Dále lze počítat index závislosti mladých osob (poměr předproduktivních k produktivním) a index závislosti starých osob (poproduktivní k produktivním). V literatuře se můžeme setkat též s termíny zelené a šedé zatížení.

2.4.6. Generace

Za generaci je v demografii považována skupina osob se shodným kalendářním rokem narození. Termín generace se používá v přeneseném významu i pro skupinu osob s podobnou charakteristikou (zpravidla věku), s podobnými potřebami, podobnými vzorci chování či podobným typem spotřeby. Méně přesně, stále však funkčně, se může použít pro soubor osob narozených v intervalu několika let, např. v určitém desetiletí. V demografii je běžně používán pojem generace sedmdesátých let pro velmi početnou skupinu narozených za vlny vysoké porodnosti. Stejný výraz generace v sociologii označuje velkou sociálně diferencovanou skupinu osob spojenou dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívajících podstatné období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách. Je třeba se vyvarovat zaměňování demografického a sociologického obsahu pojmu. To může vést k nepřesnostem. Problematické je v demografické statistice používání neurčitě vymezených pojmů jako například „mladá generace“, „střední generace“ apod. Tyto termíny jsou používány spíše v sociologii.

Věk
předproduk-
tivní,
produktivní,
poproduktivní

2.4.7. Kohorta

Kohorta

Tento termín se užívá jako synonymum výrazu generace. V užším smyslu označuje skupinu osob, které byly ve shodném roce nositeli nějaké jiné demografické události než je vlastní narození. Tak např. sňatková kohorta roku 1985 je tvořena osobami, které v roce 1985 uzavřely sňatek. Kohorta je východiskem pro složitější tzv. *kohortní analýzu*. Smyslem takovéto analýzy je zjistit, co se s konkrétní kohortou stalo během určité doby, a tak se například u sňatkové kohorty 1985 sleduje, jak se její příslušníci rozvádějí, umírají, kdy a kolik se jim rodí děti.

Kohortní analýza

V běžně dostupných publikacích demografické statistiky v rámci ČSÚ se s termíny generace a kohorta nepracuje. Kohortní analýza je používána spíše ve speciálních pracích výzkumníků.

2.5 Pohyb (reprodukce) obyvatelstva

Reprodukce obyvatelstva

Demografická statistika sleduje také populační procesy jako je porodnost, úmrtnost, sňatečnost, rozvodovost, potratovost a migrace v dané populaci. Údaje pro tato sledování jsou získávány na základě jednotlivých hlášení, která zajišťují základní soubor datových podkladů obsahujících data o každém individuálním případě narození, úmrtí, sňatku, rozvodu, potratu a stěhování. Data jsou soustřeďována k centrálnímu zpracování systémem povinných statistických hlášení. Českému statistickému úřadu podávají hlášení zpravodajské jednotky na základě zákona o státní statistické službě. Pro demografickou statistiku v ČR jsou těmito jednotkami matřice, porodnice, ohlašovny pobytu, okresní úřadovny cizinecké policie a krajské soudy. V některých západoevropských zemích jsou data o jednotlivých demografických událostech poskytována elektronicky centrálnímu populačnímu registru. I v České republice měl fungovat podobný registr v návaznosti na Sčítání lidu, domů a bytů 1970. Tehdejší vedení státu však rozhodlo, že nebude zřízen populační registr, ale registr občanů na policejní bázi, spravovaný ministerstvem vnitra a určený především potřebám tohoto ministerstva. Při tehdejší federální ministerstvu vnitra byl ustaven *Centrální registr občanů*, založený na vstupech získaných registračními listky, jejichž sběr proběhl paralelně se sčítáním lidu v roce 1980. Tento registr byl koncipovaný zejména pro vyhledání adresy bydliště jednotlivce a v upravené podobě funguje v ČR dosud. Demografická statistika do něj nemá přístup. Pro potřeby demografické statistiky je využíván systém individuálních statistických hlášení.

Centrální registr občanů

3. Vybrané demografické ukazatele a jejich vývoj

3.1 Struktura obyvatelstva

Věková a pohlavní struktura obyvatelstva (tzv. demografická struktura) je základní charakteristikou obyvatelstva.

Věkovou strukturu určíme na základě znalosti věku každého jedince, který patří do zkoumané populace. Přitom se věkem myslí *věk dokončený*, to je věk, kterého se osoba dožila o posledních narozeninách. Složení obyvatelstva můžeme sestavovat podle jednotek věku (tzv. *jednoleté věkové skupiny*), což je leckdy nepřehledné, protože jich máme příliš mnoho. Proto se lze setkat s tříděním obyvatelstva např. podle *pětiletých* nebo *desetiletých* či jinak účelově vymezených věkových skupin.

Často se používá rozdělení populace do tří *biologických generací*. Obyvatelstvo je podle schopnosti reprodukce rozděleno na složku *dětskou* (0–14 dokončených let), *rodičovskou* (15–49 dokončených let) a *prarodičovskou* (50+).

Podle zastoupení dětí, rodičů a prarodičů v populaci se v demografii rozlišují tři základní populační typy a prakticky jakoukoliv populaci můžeme k jednomu z nich přiřadit.

Populační
typy

Zdroj: F. Koschin, Demografie poprvé, Praha, VŠE, 2000.

Populace
progresivní,
stacionární,
regresivní

Švédský demograf Sundbärg si již na počátku 20. století všiml, že rodičovské složky je v každém obyvatelstvu přibližně 50 %. Podle toho, která ze dvou zbývajících skupin obyvatelstva převládá, rozdělil pak populaci na *progresivní* (zde převládají děti nad prarodiči – tato populace je typická pro dnešní rozvojové země), *stacionární*, (zde je přibližně stejně dětí a prarodičů) a *regresivní* (zde převládají prarodiče nad dětmi). Poslední typ populace je populace ubývající, patří sem většina evropských zemí včetně České republiky. Každá populace postupně prodělává přechod od progresivní k regresivní. V demografii se pak hovoří o demografickém *stárnutí obyvatelstva*. Populace stárne dvojím způsobem. Rozlišujeme *stárnutí absolutní*, které je způsobeno snižováním úmrtnosti a prodlužováním střední délky života a *stárnutí relativní*, které je způsobeno poklesem porodnosti.

*Index stáří,
průměrný
věk, věkový
medián*

Pro určení, která populace se považuje za starou, se užívá *index stáří*. Je to relace mezi prarodičovskou a dětskou složkou populace. (Jedná se o jinak definovaný index stáří než dle ČSÚ, který považuje za nejstarší generaci až osoby od 65 let věku.) Jinou vhodnou charakteristikou stáří populace je *průměrný věk a věkový medián*.

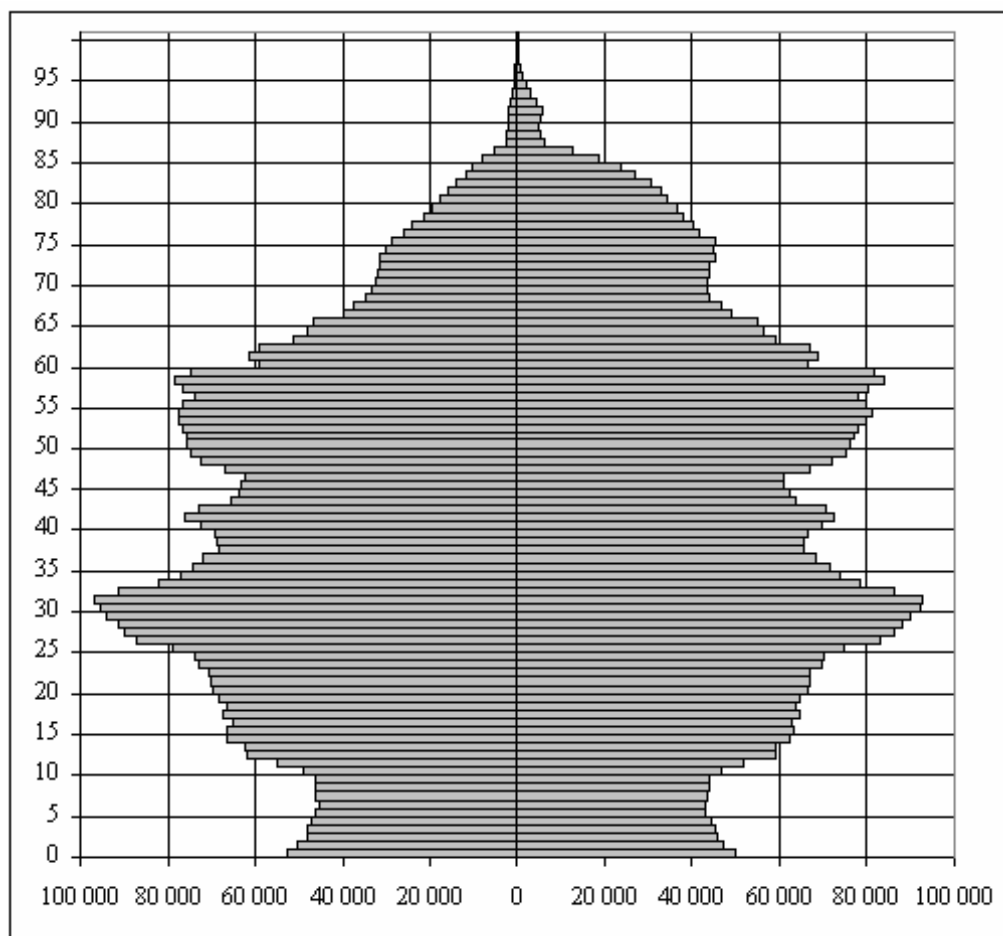
O tom jak naše populace stárá, nás informuje následující tabulka:

Rok	Průměrný věk	Věkový medián	Index stáří	Biologické generace v %		
				I.	II.	III.
1880	28	24	0,5	34	49	17
1900	28	24	0,5	34	49	17
1930	31,3	27,5	0,9	23,8	55,8	20,4
1950	33,5	31,3	1,0	24,3	51,5	24,2
1970	35,8	32,5	1,3	21,3	50,2	28,5
1990	36,2	34,2	1,3	21,5	50,8	27,8
2000	38,3	36,2	2,0	16,8	51,5	31,6
2006	40,2	39,1	2,4	14,5	50,0	35,4

Zdroj: Koschin, F.: Demografie poprvé, Praha, VŠE, 2000 a ČSÚ

Obyvatelstvo a jeho demografickou strukturu graficky znázorňujeme pomocí *stromu života* nebo *věkové pyramidy*. Tento graf podává informaci o vývoji populace přibližně za posledních 100 let.

*Věková
skladba
obyvatelstva
k 1.1.2006*

Věková skladba obyvatelstva patří k nejdůležitějším demografickým strukturám. Zároveň nám předurčuje budoucí demografický vývoj. Věková struktura obyvatelstva České republiky je značně nepravidelná, rozkolísaná, což s sebou zákonitě přináší nepravidelné nároky na zdravotnictví, školství, bytovou výstavbu, zaměstnanost, sociální a důchodovou politiku apod. Jednou vzniklé zářezy ve věkové struktuře se dále reprodukuje, i když v dalších generacích ve zmírněné formě. Současná věková struktura obyvatelstva České republiky je poznamenána především změnami úrovně porodnosti a posunem již dříve vzniklých nepravidelností. Na vrcholu věkové pyramidy je výrazně vyšší zastoupení žen, což je výsledkem odlišné úrovně úmrtnosti mužů a žen. Souvisí to s mužskou *nadúmrtností*, takže i když se rodí více chlapců než děvčat, s rostoucím věkem se podíl žen v populaci zvyšuje. Navíc pro Českou republiku je ve srovnání s vyspělými zeměmi typická vyšší úmrtnost mužů ve středním věku. V devadesátých letech se tato vyšší úmrtnost začala mírně snižovat. Ve vrcholu věkové pyramidy jsou početně slabé ročníky narozených v době 1. světové války a jejich vliv na počet osob v důchodovém věku postupně zaniká. Stagnuje také počet osob starších 70 let, což je způsobeno početně slabými ročníky narozených v době hospodářské krize ve třicátých letech. Tyto osoby již postupně vstoupily do důchodového věku.

*Věková
pyramida*

Na věkové pyramidě jsou patrné i silnější ročníky 50–60letých narozených v období po 2. světové válce, kdy docházelo ke kompenzaci předchozí nízké porodnosti. Jde mj. o početně silné ročníky osob narozených ve druhé polovině čtyřicátých let, které v brzké budoucnosti významně ovlivní počet osob v důchodovém věku. Dva malé zářezy ve věkové struktuře (38–47letí) jsou způsobeny nižší porodností na přelomu šedesátých let. V roce 1957 byl přijat potratový zákon, vliv měla i politická situace na konci šedesátých let. Výrazně vysoký je počet osob ve věku kolem 30 let (důsledek vzestupu počtu narozených v sedmdesátých letech, tedy v době, kdy do reprodukčního věku vstupovaly silné poválečné ročníky a stát navíc přijal pronatalitní opatření). Počet 10–24letých je zřetelně nižší, neboť v osmdesátých letech se porodnost stabilizovala na poměrně nízké úrovni. Základna věkové pyramidy se pak dále významně zužuje. V devadesátých letech se předpokládalo, že při nezměněných vnějších podmínkách by měly početné ročníky narozených v sedmdesátých letech zajistit dostatečný počet narozených a zabezpečit zvýšení úrovně porodnosti v devadesátých letech. Po roce 1989 však došlo významným změnám v demografickém chování mladých lidí, předpoklad se nesplnil, a naopak došlo k dalšímu snižování počtu narozených dětí. Pro současnou Českou republiku je typický tzv. regresivní typ populace, kde dětská složka populace početně nenahrazuje nejstarší věkové skupiny.

*Složení
obyvatelstva
České
republiky
podle
hlavních
věkových
skupin
(k 31.12.
daného
roku)*

Věková skupina	1991	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Počty osob v tisících							
0–14	2 121	1 664	1 622	1 590	1 554	1 527	1 501	1 480
15–64	6 877	7 179	7 170	7 196	7 234	7 259	7 293	7 325
65+	1 315	1 423	1 415	1 418	1 423	1 435	1 456	1 482
80+	264	250	260	277	293	308	322	336
Celkem	10 313	10 267	10 206	10 203	10 211	10 221	10 251	10 287
	Podíl z úhrnu obyvatelstva							
0–14	20,6	16,2	15,9	15,6	15,2	14,9	14,6	14,4
15–64	66,7	69,9	70,2	70,5	70,9	71,0	71,1	71,2
65+	12,7	13,9	13,9	13,9	13,9	14,0	14,2	14,4
80+	2,6	2,4	2,6	2,7	2,9	3,0	3,1	3,3
	Charakteristiky věkové struktury							
Průměrný věk celkem	36,5	38,8	39	39,3	39,5	39,8	40,0	40,2
Průměrný věk muži	34,7	37,1	37,4	37,7	37,9	38,2	38,4	38,6
Průměrný věk ženy	38,1	40,3	40,5	40,8	41,0	41,3	41,5	41,7
	Indexy zatížení produktivní složky obyvatelstva							
Index stáří	62,0	85,5	87,2	89,2	91,6	94,0	97,0	100,1
Index ek. zatížení	50,0	43,0	42,3	41,8	41,2	40,8	40,6	40,4

Zdroj: Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2003, ČSÚ 2004, vlastní výpočty

Pozn.: Index stáří – počet osob ve věku 65+ na 100 dětí ve věku 0–14 let
Index ekonomického zatížení – počet dětí ve věku 0–14 let a počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let

Věková skladba populace je průběžně trvale modifikována úrovní přirozené reprodukce a migracemi. Jak již bylo zmíněno, populace České republiky je deformována důsledky první i druhé světové války, hospodářské krize třicátých let a zvláště pak natalitní vlny let sedmdesátých. Výrazný vliv měly společenské změny v letech devadesátých. Výše uvedené události formovaly především počty narozených dětí v jednotlivých kalendářních letech. Úroveň lékařské a zdravotní péče spolu s životní úrovní a životním stylem určovaly úroveň úmrtnosti, politické a sociální poměry ovlivnily rozsah migrací.

Věkové složení obyvatel České republiky je v posledních letech nejvíce ovlivněné poklesem počtu narozených dětí ze 130–140 tisíc ročně z osmdesátých let až na minimum 89 tisíc v roce 1999, pak následovala stagnace a v posledních letech roční počet narozených mírně roste a v roce 2005 překročil hranici 100 tisíc. To se projevilo významným poklesem dětské složky v populaci (z 20,6 % v roce 1991 na 14,4 % v roce 2006). V roce 2006 byl již počet osob ve věku 0–14 let málo nižší než počet osob starších 65 let.

Ukazatele věkové struktury charakterizující mimo jiné i stárnutí populace jsou důležité i pro budoucí odhad věkové a pohlavní struktury obyvatelstva.

Dlouhodobý úbytek počtu narozených dětí a vzestup počtu starších osob prohlubuje již tak probíhající proces stárnutí populace České republiky. Deformace věkové struktury se postupně přesouvají do vyššího věku, a dávají tak podněty nejenom pro sociální politiku. Znalosti změn současných i budoucích ve věkové struktuře jsou důležité nejenom pro vlastní demografický vývoj, ale i pro sociální a ekonomický rozvoj České republiky.

3.2 Porodnost

*Porodnos
a plodnost*

Pro hodnocení demografické situace používáme také ukazatele *porodnosti* a *plodnosti*. *Porodnost* (obecná míra porodnosti, natalita) nám říká, kolik dětí se narodí v příslušném roce na 1 000 obyvatel středního stavu. *Plodnost* (obecná míra plodnosti, fertilita) udává, kolik se narodí dětí na 1 000 žen v plodivém věku, tj. ve věku od 15 do 49 dokončených let.

Porodnost je v České republice na trvale velice nízké úrovni. Tomu odpovídají i hodnoty ukazatelů plodnosti v tabulce na následující straně.

*Počty
narozených
a míry
porodnosti
a plodnosti
v ČR 1991-
2006*

	1991	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	narození							
Živě narození	129 354	90 910	90 715	92 786	93 685	97 664	102 211	105 831
Mrtvě narození	496	259	263	261	272	265	287	299
Narození celkem	129 850	91 169	90 978	93 047	93 957	97 929	102 498	106 130
	míry porodnosti a plodnosti							
Obecná míra porodnosti ¹⁾	12,5	8,8	8,9	9,1	9,2	9,6	10,0	10,3
Obecná míra plodnosti ²⁾	49,7	35,0	35,3	36,4	37,0	38,7	40,6	42,1
Úhrnná plodnost ³⁾	1,86	1,14	1,15	1,17	1,18	1,23	1,28	1,33
Čistá míra reprodukce ⁴⁾	0,89	0,55	0,55	0,56	0,57	0,59	0,62	0,64

Zdroj: ČSÚ

Pozn.: 1) Počet živě narozených dětí na 1000 obyvatel.

2) Počet živě narozených dětí na 1000 žen ve věku 15–49 let.

3) Úhrnná plodnost je průměrný počet dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu dané neměnné plodnosti a nulové úmrtnosti do 50 let. Je to charakteristika momentální plodnosti a nic nám neříká o tom, kolik dětí se v průměru narodí jedné ženě ze současné populace. Počítá se na základě plodností roku zjišťování.

4) Počet dívek narozených jedné ženě a dožívajících se věku matky při porodu.

Průměrný
věk žen při
narození
dítěte

	1991	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Při narození 1. dítěte	22,4	24,4	24,6	24,9	25,3	25,6	25,9	26,3	26,6	26,9
Při narození dítěte	24,7	26,6	26,9	27,2	27,6	27,8	28,1	28,3	28,6	28,9

Zdroj: ČSÚ

Ukazatele
potratovosti
v ČR

	1991	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Úhrnná potratovost ¹⁾	1,69	0,75	0,70	0,63	0,60	0,58	0,56	0,55	0,53	0,53
Úhrnná umělá potratovost	1,50	0,58	0,53	0,47	0,44	0,42	0,39	0,37	0,35	0,34
Úhrnná samovolná potratovost	0,20	0,15	0,15	0,15	0,14	0,15	0,15	0,16	0,16	0,17
Potrasy na 1000 narozených	92,5	61,3	58,0	52,0	49,5	47,0	45,0	42,2	39,2	37,4
Podíl potratů ze všech ukončených těhotenství v %	48,0	38,0	36,7	34,2	33,1	32,0	31,0	27,7	28,1	27,4
Podíl umělých potratů ze všech ukončených těhotenství v %	42,4	29,3	27,8	25,0	23,9	22,8	21,5	19,8	18,6	17,4
Podíl samovolných potratů ze všech ukončených těhotenství v %	5,6	7,6	7,9	8,2	8,2	8,2	8,6	8,9	8,6	

Zdroj: ČSÚ

Pozn.: 1) Úhrnná potratovost je průměrný počet potratů připadající na jednu ženu za předpokladu dané neměnné potratovosti a nulové úmrtnosti do 50 let. Počítá se na základě potratovostí roku zjišťování. Stejným způsobem je konstruována úhrnná umělá potratovost (podle počtu umělých přerušení, interrupcí) a úhrnná samovolná potratovost (podle počtu samovolných, spontánních potratů).

Dochází k odkládání narození dítěte do vyššího věku, a také přibývá dětí narozených mimo manželství. Plodnost je trvale pod záchovnou hranicí prosté reprodukce, což má za následek další prohlubování stárnutí populace. I

kdyby všechna těhotenství skončila narozením živého dítěte, nestačí to v České republice na prostou reprodukci obyvatelstva přirozenou měnou.

3.3 Úmrtnost

Při sledování úmrtnosti vycházíme z absolutního počtu zemřelých členěných dále podle pohlaví, věku, příčin smrti apod. Kromě těchto absolutních ukazatelů, které nejsou příliš vhodné ke srovnávání v čase a v prostoru, se využívají následující ukazatele:

Obecná míra úmrtnosti

Obecná míra úmrtnosti (mortalita), která nám udává počet zemřelých osob v kalendářním roce připadající na 1 000 obyvatel středního stavu. Je to ukazatel závislý na věkové struktuře obyvatelstva, proto není příliš vhodný pro srovnávání v čase ani v prostoru. Chceme-li odstranit vliv věkové struktury, musíme použít *metodu standardizace*.

Specifické míry úmrtnosti

Specifické míry úmrtnosti jsou míry, které nám udávají počet zemřelých v dokončeném věku x let na 1 000 obyvatel ve věku x . Pro srovnání je lze využít, ale ukazatelů je mnoho. Veliká pozornost se věnuje úmrtnosti v prvním roce života – kojenecké úmrtnosti.

Kojenecká úmrtnost

Kojenecká úmrtnost udává počet zemřelých dětí do jednoho roku života připadající na 1 000 živě narozených dětí v témže roce. Tento ukazatel se velmi často používá v mezinárodním srovnání, je poměrně výstižným ukazatelem nejenom zdravotního stavu populace, ale i zdravotnictví a životní úrovně daného státu.

Protože rozložení úmrtnosti v prvním roce života je nerovnoměrné (čím nižší věk, tím vyšší úmrtnost), používají se pro úmrtnost v kojeneckém věku i další ukazatele.

Poporodní úmrtnost

Poporodní úmrtnost je počet dětí zemřelých během prvních dvou dnů života za jeden kalendářní rok na 1 000 živě narozených.

*Časná novoroze-
necká*

Časná novorozecká úmrtnost je počet dětí zemřelých během prvních šesti dnů života za jeden kalendářní rok na 1 000 živě narozených.

*Novoroze-
necká úmrtnost*

Novorozecká úmrtnost je počet dětí zemřelých během prvních 28 dnů života za jeden kalendářní rok na 1 000 živě narozených.

*Zemřelí do
jednoho
roku*

	1991	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zemřelí ve věku 0–6 dnů	704	150	132	157	129	130	116	150
Zemřelí ve věku 7–27 dnů	198	81	80	94	92	94	90	96
Zemřelí ve věku 0–27 dnů	902	231	212	251	221	224	206	246
Zemřelí do jednoho roku	1343	373	360	385	365	366	347	352
Časná novorozenecká úmrtnost (v ‰)	5,4	1,6	1,5	1,7	1,4	1,3	1,1	1,4
Pozdní novorozenecká úmrtnost (v ‰)	1,5	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9
Novorozenecká úmrtnost (v ‰)	7,0	2,5	2,3	2,7	2,4	2,3	2,0	2,3
Kojenecká úmrtnost (v ‰)	10,4	4,1	4,0	4,1	3,9	3,7	3,4	3,3
Perinatální úmrtnost (v ‰)	9,2	4,5	4,3	4,5	4,5	4,0	3,9	4,2

Zdroj: ČSÚ

*Ponovoroze
necká*

Ponovorozenecká úmrtnost je počet dětí zemřelých od 29. dne života do jednoho roku života za jeden kalendářní rok na 1 000 živě narozených.

*Kojenecká
úmrtnost*

Součet hodnot novorozenecké a ponovorozenecké úmrtnosti dává hodnotu *kojenecké úmrtnosti*.

*Perinatální
úmrtnost*

Perinatální úmrtnost je počet mrtvě narozených a zemřelých během prvních šesti dnů života za jeden kalendářní rok na 1 000 živě narozených.

*Střední
délka života*

Nejpřesněji charakterizují úmrtnostní poměry tzv. *úmrtnostní tabulky*. Úmrtnostní tabulky se sestavují zvlášť pro muže a zvlášť pro ženy. Nejdůležitější charakteristikou, kterou z nich získáme je *střední délka života osoby v přesném věku x let*. Ta nám říká, jak dlouho bude v průměru ještě naživu osoba v přesném věku x let, za předpokladu, že by po celou dobu jejího života platily stejné úmrtnostní poměry jako v roce, kdy jsme tabulky konstruovali. Nejčastěji se setkáme s termínem *střední délka života novorozence*, což je průměrný počet let, kterého by se dožil novorozenec při zachování současné úmrtnosti. Pro střední délku života se používá i termín *očekávaná délka života* nebo *naděje dožití*.

Počty
zemřelých a
střední délka
života mužů
a žen

	1991	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	počet zemřelých osob							
Muži	63 342	54 882	53 772	54 377	55 880	54 190	54 072	52 706
Ženy	60 948	54 119	53 983	53 866	55 408	52 987	53 866	51 735
Celkem	124 290	109 001	107 755	108 243	111 288	107 177	107 938	104 441
	střední délka života při narození							
Muži	68,2	71,6	72,1	72,1	72,0	72,5	72,9	73,4
Ženy	75,7	78,3	78,4	78,5	78,5	79,0	79,1	79,7
Rozdíl ženy- muži	7,5	6,7	6,3	6,4	6,5	6,5	6,2	6,2
	střední délka života ve věku 65 let							
Muži	12,0	13,7	13,9	13,9	13,8	14,2	14,4	14,8
Ženy	15,5	17,1	17,1	17,2	17,1	17,5	17,6	18,0
Rozdíl ženy- muži	3,5	3,4	3,2	3,3	3,3	3,3	3,2	3,2
	střední délka života ve věku 80 let							
Muži	5,2	6,1	6,2	6,0	5,9	6,1	6,1	6,4
Ženy	6,3	7,1	7,0	6,9	6,9	7,1	7,1	7,4
Rozdíl ženy- muži	1,1	1,0	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0

Zdroj: ČSÚ

Tento důležitý demografický ukazatel podává souhrnnou informaci o specifických úmrtnostech podle věku a pohlaví. Kromě střední délky života při narození nás často zajímá např. střední délka života ve věku 45 let (střední věk) a střední délka života ve věku 65 let (důchodový věk).

Pravděpodobná délka života, normální délka života

Střední délka života je charakteristika typu průměr, má tudíž všechny nevýhody průměru (je výrazně ovlivněna kojeneckou úmrtností). Proto se někdy užívá charakteristika typu medián, tzv. *pravděpodobná délka života* novorozence (je to věk, kterého by se při dané úmrtnosti dožila právě polovina narozených), či typu modus, tzv. *normální délka života* (věk, ve kterém lidé nejčastěji umírají).

Zvláštní pozornost věnuje statistika úmrtnosti podle příčin smrti, tzv. smrtnosti (letalitě) Je to počet zemřelých na určitou příčinu smrti na 100 000 obyvatel.

*Zemřelí
podle příčin
smrti v ČR*

	Muži				Ženy			
	1991	2004	2005	2006	1991	2004	2005	2006
	Absolutně							
Nemoci oběhové soustavy	32 724	24 919	24 570	23 810	36 764	30 123	30 582	28 750
Novotvary	15 754	16 280	15 680	15 492	12 504	13 024	12 575	12 688
Poranění a otravy	5 194	4 578	4 333	4 082	3 592	2 413	2 043	1 773
Nemoci dýchací soustavy	3 013	2 686	3 237	3 013	2 207	2 069	2 803	2 657
Nemoci trávicí soustavy	2 737	2 583	2 771	2 695	1 937	1 954	2 052	2 035
Ostatní	3 920	3 144	3 481	3 614	3 944	3 404	3 811	3 832
Celkem	63 342	54 190	54 072	52 706	60 948	52 987	53 866	51 735
	v procentech							
Nemoci oběhové soustavy	51,7	46,0	45,4	45,2	60,3	56,8	56,8	55,6
Novotvary	24,9	30,0	29,0	29,4	20,5	24,6	23,3	24,5
Poranění a otravy	8,2	8,4	8,0	7,7	5,9	4,6	3,8	3,4
Nemoci dýchací soustavy	4,7	5,0	6,0	5,7	3,6	3,9	5,2	5,1
Nemoci trávicí soustavy	4,3	4,8	5,1	5,1	3,2	3,7	3,8	3,9
Ostatní	6,2	5,8	6,4	6,9	6,5	6,4	7,1	7,4
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: ČSÚ

3.4 Stárnutí obyvatelstva

*Druhá
demografická
revoluce*

V České republice v současné době probíhají změny známé v ostatních vyspělých zemích pod názvem druhá demografická revoluce. Je nepochybné, že radikální změny v demografickém chování (strmý pokles porodnosti, snížení sňatečnosti, příznivý vývoj úmrtnosti), ke kterým došlo v průběhu devadesátých let 20. století, dlouhodobě ovlivní populační vývoj České republiky. Naše věková struktura bude stále více regresivní, stárnutí obyvatelstva bude pokračovat, dále bude docházet k přirozenému úbytku obyvatelstva. Stárnutí obyvatelstva se urychlí ve druhé polovině tohoto desetiletí, kdy se přesunou silné poválečné ročníky do důchodového věku. Podíl starých lidí se bude zvyšovat a to nejen na úkor dětské složky, ale i vzhledem ke středním věkovým skupinám. Budou růst nároky na ekonomicky aktivní obyvatelstvo v oblasti daňového zatížení, mnohem větší pozornost se

bude muset věnovat konkrétní péči o staré občany. V této souvislosti si odborníci kladou řadu otázek: Je možno tento vývoj nějak ovlivnit? Jakými kroky? Má stát provádět propopulační politiku? Někteří odborníci si myslí, že problémy klesajícího počtu obyvatelstva, snižující se porodnosti a stárnutí obyvatelstva vyřeší imigrace ze zahraničí. Její význam však v žádném případě nelze přeceňovat. Nicméně postupně rostoucí význam ČR jako cílové imigrační země bude klást nároky na připravenost státu v oblasti migrační politiky. Je třeba si uvědomit nejen přínosy, které imigrace ze zahraničí pro hostitelskou zemi přináší, ale také četná rizika s ní spojená. Proto je nutno tuto imigraci státem regulovat. Nepříznivé demografické trendy v poslední době stále častěji otevírají diskuse o možnostech a o míře účasti státu na zlepšení postavení mladých rodin, o podpoře pronatalitní politiky. Podle odborníků by se měly vytvářet lepší podmínky pro vznik mladých rodin. Měla by být podpořena reprodukční funkce rodiny. Rodinná politika či populační politika by se neměla zužovat jen na poskytování finanční podpory rodinám s dětmi. Její komplexní pojetí předpokládá spolupráci vládních i nevládních organizací v oblasti zaměstnanosti, bydlení, právní ochrany rodin s dětmi, zdravotní péče o matky a děti, rovnost pracovních příležitostí mužů a žen.

Demografický vývoj

To, že populace České republiky a většiny vyspělých zemí stárne, je skutečnost daná demografickým vývojem v průběhu první i druhé demografické revoluce. Tak jak se zlepšují životní podmínky obyvatelstva, prodlužuje se střední délka života, přibývá ve společnosti starých lidí. Je třeba si uvědomit, že právě střední délka života je jedním z měřítek, kterým se hodnotí vyspělost dané společnosti. Čím je země vyspělejší, tím má více prostředků, které může investovat do zdravotnictví, prevence, na zlepšení životního prostředí apod. Smyslem je, aby se lidé dožívali vysokého věku ve zdraví, aby ve stáří byli po co nejdéle soběstační. Starší věkové skupiny obyvatelstva mají své specifické potřeby nejen ve zdravotnictví, bydlení, mají vzhledem k důchodovému věku jiný životní styl a potřeby. Společnost bude tedy v budoucnu na tyto osoby vynakládat více prostředků v oblasti důchodové, sociální, zdravotní, ale je třeba si znovu připomenout, že vyspělá společnost by se měla o své staré spoluobčany postarat tak, aby jejich stáří bylo důstojné a dnešní mladí lidé by si měli uvědomit skutečnost, že i oni se s největší pravděpodobností vyššího věku dožijí.

4. Vybrané demografické metody

4.1 Demografické údaje a jejich srovnatelnost

Demografická data

Demografická statistika sleduje *populační jevy* a procesy jako je porodnost, úmrtnost, sňatečnost, rozvodovost, potratovost, migraci v dané populaci. Pro takováto zjišťování jsou nezbytná *data* o každém individuálním případě narození, úmrtí, sňatku, rozvodu, potratu, stěhování. Proto se musí za každou sledovanou událost vyplnit odpovídající hlášení. Data jsou pak soustřeďována k centrálnímu zpracování systémem statistických hlášení, které jsou ze zákona o státní statistické službě povinny podávat zpravodajské jednotky (pro demografickou statistiku v ČR jsou to matriky, porodnice, ohlašovny pobytu, okresní úřadovny cizinecké policie a krajské soudy) Českému statistickému úřadu.

Absolutní počty událostí

Základní charakteristikou pohybu obyvatelstva je pro demografickou statistiku *absolutní počet* narozených, zemřelých, sňatků, rozvodů, potratů, přistěhovalých, vystěhovalých. Absolutní počty událostí se dále užívají pro výpočet bilance obyvatelstva.

Absolutní počty událostí nelze vždy použít pro srovnání populací v čase či prostoru. Proto se pracuje i s relativními ukazateli. Základním ukazatelem je pak ukazatel hrubá (obecná) míra a specifická míra (míra podle věku).

Obecná míra

Obecná míra se v demografické statistice vypočítá jako počet demografických událostí (sňatků, rozvodů, narození, potratů, zemřelých, stěhování), připadající na 1 000 obyvatel středního stavu. Ukazatele jsou v rámci srovnatelnosti údajů ČSÚ publikovány za kalendářní rok. Pokud je vstupní údaj o počtu událostí znám pouze za kratší kalendářní období (určitý počet dnů, týdnů, měsíců) nebo je čerpán z delšího časového období (několik roků), je nutno střední stav obyvatelstva ve jmenovateli vynásobit délkou sledovaného období vyjádřenou v letech. Jinou možností by bylo střední stav neupravovat a naopak výraz v čitateli přepočítat na roční jeho vydělením délkou období v letech.

Specifická míra

Specifické míry intenzity dané události podle věku vyjadřují počet demografických událostí na 1 000 obyvatel středního stavu v konkrétním věku (tj. jednotce věku nebo věkové skupině). Tyto míry se obvykle počítají odděleně pro obě pohlaví.

Obecná míra je váženým aritmetickým průměrem specifických měr kde vahami je počet obyvatelů. Její výsledek je tudíž ovlivněn nejenom samotnou intenzitou příslušného sledovaného jevu, ale také věkovou strukturou. Například obecná míra úmrtnosti a její hodnota závisí nejenom na tom, jaká je ve sledované populaci úmrtnost v jednotlivých věkových skupinách, ale také na počtu osob v jednotlivých věkových skupinách. Obecná míra jako ukazatel není vhodná pro srovnávání více populací v čase a prostoru.

Standardizace

Věková struktura ovlivňuje tedy hodnotu obecné míry a obecná míra je tudíž nevhodná pro srovnávání populací v čase i prostoru. Pokud chceme srovnávat populace mezi sebou, musíme provést tzv. *standardizaci*. Smyslem standardizace je vyloučit vliv věkové struktury ve všech srovnávaných

populacích. Podle údajů, které máme k dispozici, lze provádět přímou či nepřímou standardizaci.

Specifické míry a jejich úroveň se s věkem mění. Průměrnou úroveň intenzity těchto jevů a procesů vyjadřují obecné míry intenzity (hrubé míry), které jsou váženými průměry měř specifických. Obecné míry jsou však proto považovány za nevhodné a zkreslující pro popis úrovně daného procesu, protože jsou značně závislé na věkové struktuře obyvatelstva. Tyto míry můžeme používat v případě konstatování, kolik zemřelých připadá na 1 000 obyvatel, kolik narozených připadá na 1 000 žen v plodivém věku, ale již není vhodné je používat pro srovnávání úrovně sledovaného jevu v čase a prostoru. A to právě z toho důvodu, že takto byť správně vypočítané ukazatele jsou ovlivněny nejenom samotnou intenzitou zkoumaného jevu, ale také příznivou či nepříznivou věkovou strukturou dané populace.

Jak již bylo uvedeno výše, intenzita řady demografických, ekonomických a sociálních jevů je tedy úzce korelována s věkem: plodnost žen vrcholí ve třetí desítce let věku, nejvyšší úmrtnost zastihuje člověka nejčastěji buď na samém prahu života nebo až ve vyšším věku na sklonku obvyklé životní kariéry, osoby na počátku aktivního věku mají největší geografickou a někdy i sociální mobilitu, výkon a také výdělek u většiny profesí závisí na věku, úroveň spotřeby a počet závislých osob se mění s věkem živatele atd. Specifické míry intenzity těchto jevů a procesů mají tudíž různé hodnoty pro různé věkové skupiny.

4.2 Standardizace

Standardizace přímá a nepřímá

Standardizace se nejčastěji používá při zkoumání plodnosti a úmrtnosti, dá se ovšem aplikovat i na ostatní populační procesy jako sňatečnost, rozvodovost apod. Jejím smyslem je nějakým jednoduchým způsobem očistit dané ukazatele od vlivu věkové struktury. Podle toho, jaké máme k dispozici údaje, což je dáno i velikostí zkoumané populace, se volí vhodná metoda standardizace. *Přímá standardizace* spočívá v aplikaci specifických měř pozorované populace na věkové složení odpovídající standardní populaci. Tím přímo dostaneme standardizovanou míru. Volba standardu je subjektivní, obvykle se volí jako standard jedna ze srovnávaných populací, nadřazená populace apod. Nejsou-li známy specifické míry u srovnávané populace nebo jsou-li či mohou-li být zatíženy velkými chybami, nelze anebo je nevhodné přímou standardizaci provádět.

Metoda *nepřímé standardizace* spočívá v tom, že se aplikují specifické míry u standardní populace na věkové složení srovnávané populace. Tím dostaneme tzv. hypotetický počet událostí. Podíl skutečného a hypotetického počtu událostí se nazývá srovnávací index. Srovnávací index nám říká, jak by se změnil počet událostí, kdyby věková struktura zůstala stejná (jako ve srovnávané populaci) a změnily se jen specifické míry událostí. Porovnává jak se liší míra intenzity daného jevu v námi zkoumané populaci od standardu. Standardizovanou míru pak dostaneme jako násobek tohoto indexu a obecné míry ve standardní populaci.

Smyslem standardizace je vyloučit vliv skutečné věkové struktury ve všech srovnávaných populacích.

4.3 Úmrtnostní tabulky

Tabulky úmrtnosti se vytvářejí na modelové populaci. Předpokládá se také, že se úmrtnost nebude měnit, tj. že bude stejná jako v roce, kdy jsme tabulky vypočítali. Protože jsou tabulky úmrtnosti vypočítány z modelu tzv. stacionárního obyvatelstva, nejsou výsledky zatížené skutečnou věkovou strukturou.

Tabulky se počítají zvlášť pro muže a zvlášť pro ženy. Východiskem pro výpočet tabulek jsou úmrtnosti podle věku a pohlaví. Vypočítají se z nich postupně jednotlivé biometrické míry, které se v tabulkách uvádějí. Pro nás je nejzajímavější a nejdůležitější ukazatel střední délka života osoby x -leté (naděje dožití). Postup výpočtu tabulek úmrtnosti je poměrně složitý a blíže je popsán v literatuře uvedené v seznamu publikací nebo také v metodickém popisu na stránkách ČSÚ.

Střední

délka života

Střední délka života (naděje dožití) nám říká, jak dlouho v průměru ještě prožije osoba právě x -letá za předpokladu, že se po celou dobu života nezmění řád vymírání. Střední délku života zjišťujeme z úmrtnostních tabulek vždy pro x -letou osobu. Nelze od střední délky života novorozence jednoduše odečíst prožitá léta a určit tak délku života osoby x -leté.

4.4 Demografické projekce

Demografické projekce

Za velmi významnou součást demografické statistiky se považují demografické projekce. Demografickou projekcí rozumíme odhad budoucího vývoje věkové a pohlavní struktury obyvatelstva. Projekce obyvatelstva se zpravidla využívají pro informaci k jakému populačnímu vývoji by vedla současná populační situace při neměnné úrovni úmrtnosti a plodnosti, nebo se předpokládá určitý vývoj úmrtnosti, plodnosti. Projekce se vypočítávají tzv. komponentní metodou bez migrace či s migrací. Zpravidla se výpočet provádí ve více variantách (pesimistická, střední, optimistická). Projekce mohou být tzv. krátkodobé (zpravidla do 10 let), střednědobé (od 11 do 25 let) a dlouhodobé (nad 25 let). Projekce pravidelně publikuje ČSÚ až do úrovně okresů. Nezávisle na ČSÚ publikují projekce i další instituce, zejména pak vysoké školy.

Projekce vycházející ze souboru osob již žijících jsou relativně spolehlivé, pokud nejsou příliš dlouhé. Projekce s časovým horizontem nad 50 let ne vždy dokáží odhadnout, jak bude vypadat populační chování příštích generací. V reálném populačním vývoji nastávají zvraty, které nejsou předvídatelné v době výpočtu projekce.

Projekce mají velmi důležitou prognostickou funkci a jsou nezbytné například pro rozhodování o budoucím důchodovém systému, zdravotním systému apod. Pokud počítáme projekci, která má plnit prognostickou funkci, je třeba do ní zahrnout i migraci. Migrace hraje významnou roli především u menších územních regionů. Migrace se odhaduje dosti složitě, působí na ní řada činitelů (bytová situace, pracovní trh, atraktivita regionu aj.). Vedle projekcí obyvatelstva se provádějí i projekce domácnostní a další tzv. odvozené projekce obyvatelstva.

4.5 Populační prognózy

Populačními prognózami nazýváme perspektivní odhady budoucího vývoje počtu, věkové a pohlavní struktury obyvatelstva nebo skupin obyvatelstva, např. domácností nebo pracovních sil (tzv. odvozené prognózy). Jednodušší předpovědi vycházejí z extrapolačních metod, složitější jsou založeny na projekcích demografické struktury obyvatelstva (populačních projekcích).

Extrapolace

Extrapolace vývoje určitého jevu je vždy založena na určitých výchozích údajích o zkoumaném jevu (daných dosavadním stavem či vývojem) a na předpokladech o charakteru a rychlosti očekávaných změn. Charakteru očekávaného vývoje musí odpovídat volená extrapolační analytická funkce: lineární funkce (za předpokladu stálého absolutního přírůstku či úbytku, tedy lineárního vývoje), dále exponenciální funkce (za předpokladu stálého relativního přírůstku či úbytku, tedy exponenciálního vývoje), funkce kvadratická (za předpokladu stálého růstu absolutního přírůstku či úbytku, ale poklesu relativního přírůstku či úbytku), případně logistická funkce (za předpokladu, že přírůstek se bude neustále snižovat až k nule a počet obyvatel nikdy nepřekročí určitou hranici).

Při aplikaci některé z uvedených funkcí se postupuje obvykle trojím způsobem:

- metodou nejmenších čtverců,
- bodovou metodou (proložením zvolené analytické funkce počtem bodů potřebných pro určení konstant),
- podmíněnou extrapolací (na základě vysloveného předpokladu o intenzitě růstu daného jevu).

Populační projekce

Populační projekce vycházejí ze skutečnosti, že různé generační (resp. věkové) skupiny se vyvíjejí odlišným způsobem s ohledem na stávající věkovou strukturu a rozdíl ve specifické úmrtnosti jednotlivých věkových skupin a generací. Po metodické stránce jsou skutečnou projekcí věkové struktury obyvatelstva: věková struktura výchozího období je generaci po generaci a rok po roce promítána na řadu let dopředu s přihlédnutím k redukci jednotlivých věkových skupin, které v budoucnu vyvolá předpokládaný řád vymírání. Bývají často označovány jako komponentní projekce.

Obdobou či rozvedením této základní koncepce projekcí demografické struktury jsou odvozené projekce speciálních struktur obyvatelstva, jejichž metodika z této základní koncepce také vychází, i když musí navíc řešit některé specifické problémy. Jsou většinou typem tzv. skeletových projekcí.

Odhady zemřelých v jednotlivých generačních skupinách se opírají o předpokládané změny v úrovni specifických měř úmrtnosti. Soubory žijících, kteří na počátku období projekce nebyli dosud naživu, se odhadují z odhadu narozených získaného z odhadů věkové struktury rodivého kontingentu a předpokládané specifické míry plodnosti.

5. Přílohy

5.1 Střední délka života novorozence – muži

Země	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2004
Evropská unie (25 členů)	...	67,1	68,0	69,8	71,7	73,5 ⁹⁷	...
Evropská unie (původních 15 členů)	...	67,4	68,4	70,5	72,8	74,6 ⁹⁷	...
Evropská unie (10 nových členů)	70,2 ⁰³
Belgie	62,0	67,7	67,8	70,0	72,7	74,6	75,9 ⁰³
Česká republika	...	67,9	66,1	66,8	67,6	71,6	72,6
Dánsko	...	70,4	70,7	71,2	72,0	74,5	75,2
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	64,6	69,6	72,0	75,0	75,7
bývalá NSR	...	66,9	67,3	69,9	72,6 ⁸⁹
Estonsko	...	64,3	65,5	64,1	64,7	65,6	66,0 ⁰³
Řecko	63,4	67,3	70,1	72,2	74,6	75,6	76,6
Španělsko	59,8	67,4	69,2	72,5	73,3	75,8	77,2
Francie	62,9	66,9	68,4	70,2	72,8	75,3	76,7
Irsko	64,5	68,1	68,8	70,1	72,1	73,9	75,8 ⁰³
Itálie	63,7	67,2	69,0	70,6	73,6	76,6	76,8 ⁰³
Kýpr	72,3	74,1	75,3 ⁹⁹	77,0 ⁰³
Lotyšsko	...	65,2	66,0	63,6	64,3	65,0	65,5
Litva	...	64,9	66,9	65,5	66,4	66,8	66,4
Lucembursko	...	66,5	67,1	69,1	72,3	74,8	75,0 ⁰³
Maďarsko	...	65,9	66,3	65,5	65,1	67,4	68,6
Malta	...	66,5	68,4	68,5	73,7	76,2	76,7 ⁰³
Nizozemsko	...	71,5	70,7	72,7	73,8	75,5	76,4
Rakousko	...	66,2	66,5	69,0	72,2	75,1	76,4
Polsko	...	64,9	66,6	66,9	66,7	69,7	70,0
Portugalsko	56,4	61,2	64,2	67,7	70,4	73,2	74,2 ⁰³
Slovinsko	...	66,1	65,0	67,4	69,5	72,3	72,6 ⁰³
Slovensko	...	68,4	66,7	66,8	66,6	69,1	70,3
Finsko	...	65,5	66,5	69,2	70,9	74,2	75,3
Švédsko	...	71,2	72,2	72,8	74,8	77,4	78,4
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	66,2	67,9	68,7	70,2	72,9	75,4	76,2 ⁰³
Bulharsko	...	67,8	69,1	68,7	68,4	68,4	68,9
Chorvatsko	...	64,3	65,7	66,6	68,6	70,5	72,0
Rumunsko	...	64,2	65,7	66,5	66,6	67,7	67,7
Turecko	59,2	68,8
Island	...	71,3	71,2	73,4	75,4	78,4	79,2
Lichtenštejsko	78,7 ⁰²
Norsko	...	71,6	71,2	72,3	73,4	76,0	77,5
Švýcarsko	...	68,7	70,7	72,8	74,0	76,9	78,6
Albánie	...	63,7	...	67,7	69,3	71,7 ⁹⁹	72,1 ⁰³
Bosna a Hercegovina	67,9	69,7	71,3 ⁰¹	71,3 ⁰³
Makedonie	...	60,8	65,6	68,1	70,1	71,0	71,1 ⁰³
Srbsko a Černá Hora	69,1 ⁹³	70,1	70,0 ⁰³
Kanada	73,0 ⁸³	74,6	76,0	...
USA	70,0	71,8	74,2	74,4 ⁰³
Japonsko	...	65,3	69,3	73,3	75,9	77,5	77,6 ⁰³

⁸³1983, ⁸⁹1989 atd.

Zdroj dat: Eurostat

5.2 Střední délka života novorozence – ženy

Country	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2004
Evropská unie (25 členů)	...	72,6	74,4	76,8	78,8	80,2 ⁹⁷	...
Evropská unie (původních 15 členů)	...	72,9	74,7	77,2	79,4	80,9 ⁹⁷	...
Evropská unie (10 nových členů)	78,3 ⁰³
Belgie	67,3	73,5	74,2	76,8	79,4	80,8	81,7 ⁰³
Česká republika	...	73,4	73,0	73,9	75,4	78,4	79,0
Dánsko	...	74,4	75,9	77,3	77,7	79,3	79,9
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	68,5	76,1	78,4	81,0	81,4
bývalá NSR	...	72,4	73,6	76,6	79,0 ⁸⁹
Estonsko	...	71,6	74,1	74,1	74,9	76,4	76,9 ⁰³
Řecko	68,5	72,4	73,8	76,8	79,5	80,5	81,4
Španělsko	64,3	72,2	74,8	78,6	80,3	82,5	83,8
Francie	68,5	73,6	75,9	78,4	80,9	82,7	83,8
Irsko	67,1	71,9	73,5	75,6	77,6	79,1	80,7 ⁰³
Itálie	67,2	72,3	74,9	77,4	80,1	82,5	82,5 ⁰³
Kypr	77,0	78,6	80,4 ⁹⁹	81,4 ⁰³
Lotyšsko	...	72,4	74,4	74,2	74,6	76,0	77,2
Litva	...	71,4	74,8	75,4	76,2	77,4	77,8
Lucembursko	...	72,2	73,4	75,9	78,5	81,1	81,0 ⁰³
Maďarsko	...	70,1	72,1	72,7	73,7	75,9	76,9
Malta	...	70,5	72,6	72,7	78,1	80,3	80,7 ⁰³
Nizozemsko	...	75,3	76,5	79,3	80,9	80,5	81,1
Rakousko	...	72,7	73,4	76,0	78,8	81,1	82,1
Polsko	...	70,6	73,3	75,4	76,3	77,9	79,2
Portugalsko	61,6	66,8	70,8	75,2	77,4	80,0	80,5 ⁰³
Slovensko	...	72,0	72,4	75,2	77,4	79,7	80,4 ⁰³
Slovensko	...	72,7	72,9	74,3	75,4	77,4	77,8
Finsko	...	72,5	75,0	77,6	78,9	81,0	82,3
Švédsko	...	74,9	77,1	78,8	80,4	82,0	82,7
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	71,2	73,7	75,0	76,2	78,5	80,2	80,7 ⁰³
Bulharsko	...	71,4	73,1	74,0	75,2	75,1	76,0
Chorvatsko	...	69,0	72,3	74,2	76,0	77,8	79,0
Rumunsko	...	67,7	70,3	71,8	73,1	74,6	75,1
Turecko	64,8	71,1
Island	...	76,4	77,3	80,1	80,5	81,8	82,7
Lichtenštejsko	82,1 ⁰²
Norsko	...	76,0	77,5	79,2	79,8	81,4	82,3
Švýcarsko	...	74,5	76,9	79,6	80,7	82,6	83,7
Albánie	...	66,0	...	72,3	75,4	76,4 ⁹⁹	78,6 ⁰³
Bosna a Hercegovina	72,9	75,2	...	76,7 ⁰³
Makedonie	...	61,8	67,6	71,8	74,0	75,3	75,9 ⁰³
Srbsko a Černá Hora	74,5 ⁹³	75,0	75,2 ⁰³
Kanada	79,8 ⁸³	81,0	83,0	...
USA	77,4	78,8	79,9	80,0 ⁰³
Japonsko	...	70,2	74,7	78,8	81,9	84,0	84,3 ⁰³

⁸³1983, ⁸⁹1989 atd.

Zdroj dat: Eurostat

...

5.3 Střední délka života ve věku 65 let – muži

Country	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2004
Evropská unie (25 členů)
Evropská unie (původních 15 členů)	...	12,7	12,6	13,4	14,6	15,6 ⁹⁷	...
Evropská unie (10 nových členů)
Belgie	12,3	12,4	12,1	13,0	14,3	15,5	15,8 ⁰²
Česká republika	...	12,5	11,1	11,2	11,6	13,7	13,9 ⁰³
Dánsko	...	13,7	13,7	13,6	14,0	15,2	15,5 ⁰³
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	14,0	15,7	16,1 ⁰³
bývalá NSR	...	12,4	11,9	13,0	14,2 ⁸⁹
Estonsko	...	12,1	12,1	11,4	12,0	12,7	12,7 ⁰²
Řecko	13,0	13,4	13,9	14,6	15,7	16,3	16,7 ⁰²
Španělsko	11,8	13,1	13,3	14,8	15,4	16,6	16,8 ⁰²
Francie	12,3	12,5	13,0	14,0	15,5	16,7	17,1 ⁰²
Irsko	12,1	12,6	12,4	12,6	13,3	14,6	15,7 ⁰³
Itálie	12,6	13,4	13,3	13,3	15,1	16,5	...
Kypr	14,5	15,8	15,6 ⁹⁷	...
Lotyšsko	12,8 ⁶⁹	12,2 ⁷⁹	12,1	12,5	12,7 ⁰³
Litva	13,4	13,3	13,6	13,3 ⁰³
Lucembursko	...	12,5	12,1	12,3	14,2	15,5	15,5 ⁰³
Maďarsko	...	12,3	12,0	11,6	12,0	12,7	13,0 ⁰³
Malta	...	12,0	12,1	10,7	14,2	15,2	15,8 ⁰³
Nizozemsko	...	14,2	13,6	14,0	14,4	15,3	15,8 ⁰³
Rakousko	11,7	12,9	14,3	16,0	16,3 ⁰²
Polsko	...	12,7	12,5	12,6	12,7	13,6	13,9 ⁰³
Portugalsko	12,3	13,0	12,2	12,9	13,9	15,3	15,6 ⁰³
Slovensko	...	12,0	11,3	12,6	13,2	14,2	14,4 ⁰³
Slovensko	...	13,2	12,3	12,3	12,2	12,9	13,3 ⁰³
Finsko	12,5	13,7	15,5	15,8 ⁰²
Švédsko	...	13,7	14,2	14,3	15,3	16,7	17,0 ⁰³
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	11,7	11,9	12,0	12,6	14,0	15,7	16,1 ⁰²
Bulharsko	...	13,5	14,0	13,0	13,2	12,8	13,0 ⁰³
Chorvatsko	12,8	12,9	...
Rumunsko	...	13,0	12,6	12,6	13,1	13,4	13,3 ⁰³
Turecko
Island	15,6	16,2	18,1	18,1 ⁰³
Lichtenštejsko	18,4 ⁰²
Norsko	...	14,5	13,8	14,3	14,6	16,0	16,7 ⁰³
Švýcarsko	15,3	16,9	17,5 ⁰³
Albánie	...	14,7
Bosna a Hercegovina	13,1	13,5
Makedonie	...	12,6	13,9	13,6	13,8	13,0	13,3 ⁰³
Srbsko a Černá Hora	13,3 ⁹³	13,5	13,8 ⁰²
Kanada	14,9 ⁸³	15,8 ⁹¹
USA	14,5 ⁸³	15,1
Japonsko	...	11,6	12,5	14,6	16,2

⁶⁹1969, ⁷⁹1979 atd.

Zdroj dat: Eurostat

...

...

5.4 Střední délka života ve věku 65 let – ženy

Country	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2004
Evropská unie (25 členů)
Evropská unie (původních 15 členů)	...	15,1	15,9	17,1	18,4	19,4 ⁹⁷	...
Evropská unie (10 nových členů)
Belgie	13,9	14,8	15,3	16,9	18,5	19,5	19,7 ⁰²
Česká republika	...	14,5	14,1	14,3	15,2	17,1	17,3 ⁰³
Dánsko	...	15,3	16,7	17,6	17,8	18,3	18,6 ⁰³
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	17,6	19,4	19,6 ⁰³
bývalá NSR	...	14,6	15,0	16,6	18,0 ⁸⁹
Estonsko	...	15,1	15,4	15,6	15,7	16,9	17,3 ⁰²
Řecko	13,7	14,6	15,2	16,8	18,0	18,3	18,7 ⁰²
Španělsko	13,5	15,3	16,0	17,9	19,0	20,4	20,7 ⁰²
Francie	14,6	15,6	16,8	18,2	19,8	21,2	21,4 ⁰²
Irsko	13,3	14,4	15,0	15,7	16,9	17,8	18,9 ⁰³
Itálie	13,7	15,3	16,2	17,1	18,8	20,4	...
Kypř	16,5	17,5	18,4 ⁹⁷	...
Lotyšsko	15,6 ⁶⁹	15,7 ⁷⁹	15,8	16,9	16,7 ⁰³
Litva	16,6	16,8	17,8	17,9 ⁰³
Lucembursko	...	14,5	14,9	16,0	18,2	19,7	19,0 ⁰³
Maďarsko	...	13,8	14,3	14,6	15,3	16,5	16,9 ⁰³
Malta	...	13,7	13,7	12,7	16,9	18,5	18,4 ⁰³
Nizozemsko	...	15,7	16,5	18,5	18,9	19,2	19,5 ⁰³
Rakousko	14,9	16,2	17,8	19,4	19,7 ⁰²
Polsko	...	14,9	15,3	16,4	16,9	17,3	17,9 ⁰³
Portugalsko	14,4	15,3	15,0	16,5	17,0	18,7	18,9 ⁰³
Slovensko	...	13,9	14,2	15,9	16,7	18,5	18,8 ⁰³
Slovensko	...	14,6	14,5	15,4	15,7	16,5	16,9 ⁰³
Finsko	16,5	17,7	19,3	19,6 ⁰²
Švédsko	...	15,3	16,8	17,9	19,0	20,0	20,3 ⁰³
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	14,2	15,1	16,0	16,6	17,9	18,9	19,1 ⁰²
Bulharsko	...	14,7	14,9	14,9	15,7	15,4	15,9 ⁰³
Chorvatsko	15,8	16,6	...
Rumunsko	...	14,1	14,3	14,2	15,1	15,7	16,1 ⁰³
Turecko
Island	19,0	19,5	19,7	20,3 ⁰³
Lichtenštejnsko	20,3 ⁰²
Norsko	...	16,1	16,8	18,0	18,5	19,7	20,1 ⁰³
Švýcarsko	19,4	20,7	21,0 ⁰³
Albánie	...	16,8
Bosna a Hercegovina	14,8	15,4
Makedonie	...	13,8	14,8	15,0	15,6	14,9	15,1 ⁰³
Srbsko a Černá Hora	15,3 ⁹³	15,2	15,6 ⁰²
Kanada	19,2 ⁸³	20,0 ⁹¹
USA	18,8 ⁸³	18,9
Japonsko	...	14,1	15,3	17,7	20,0

⁶⁹1969, ⁷⁹1979 atd.

Zdroj dat: Eurostat

5.5 Úhrnná plodnost

Země	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2005
Evropská unie (25 členů)	...	2,59	2,34	1,88	1,64	1,44 ⁵⁷	1,52
Evropská unie (původních 15 členů)	...	2,59	2,38	1,82	1,57	1,45 ⁵⁷	...
Evropská unie (10 nových členů)	1,24 ⁶²	1,27 ⁶⁴
Belgie	2,34	2,56	2,25	1,68	1,62	1,66	1,64 ⁶⁴
Česká republika	...	2,11	1,91	2,10	1,89	1,14	1,28
Dánsko	2,57	2,57	1,95	1,55	1,67	1,77	1,80
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	2,16 ⁵²	2,37	2,03	1,56	1,45	1,38	1,36
bývalá NSR	...	2,37	1,99	1,45	1,45
Estonsko	2,16	2,02	2,04	1,34	1,47 ⁶⁴
Řecko	...	2,28	2,39	2,21	1,39	1,29	1,28
Španělsko	...	2,86	2,90	2,20	1,36	1,24	1,33
Francie	2,93	2,73	2,47	1,95	1,78	1,88	1,92
Irsko	...	3,76	3,93	3,25	2,11	1,90	1,99 ⁶⁴
Itálie	2,50	2,41	2,42	1,64	1,33	1,24	1,32
Kypř	...	3,51	2,54	2,46	2,42	1,64	1,42
Lotyšsko	2,01	1,90	2,01	1,24	1,31
Litva	...	2,60	2,40	2,00	2,03	1,39	1,27
Lucembursko	...	2,28	1,98	1,49	1,61	1,76	1,70
Maďarsko	...	2,02	1,98	1,92	1,87	1,32	1,32
Malta	...	3,62	2,02	1,99	2,05	1,72	1,37
Nizozemsko	3,10	3,12	2,57	1,60	1,62	1,72	1,73
Rakousko	2,02 ⁵¹	2,69	2,29	1,65	1,46	1,36	1,41
Polsko	...	2,98	2,20	2,28	2,04	1,34	1,24
Portugalsko	...	3,10	2,83	2,18	1,57	1,55	1,40
Slovensko	...	2,18	2,10	2,11	1,46	1,26	1,23
Slovensko	...	3,07	2,40	2,32	2,09	1,30	1,25
Finsko	2,99 ⁵¹	2,72	1,82	1,63	1,78	1,73	1,80
Švédsko	...	2,20	1,92	1,68	2,13	1,54	1,77
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	...	2,72	2,43	1,90	1,83	1,64	1,80
Bulharsko	...	2,31	2,18	2,15 ⁷⁹	1,81	1,30	1,31
Chorvatsko	...	2,21	1,80	1,93	1,69	1,40	1,35 ⁶⁴
Rumunsko	...	2,33	2,89	2,50 ⁷⁹	1,83	1,31	1,32
Turecko	4,36	...	2,20 ⁶³	2,19
Island	...	4,17	2,81	2,48	2,30	2,08	2,05
Lichtenštejnsko	1,75	...	1,58	1,50
Norsko	2,51	2,91	2,50	1,72	1,93	1,85	1,84
Švýcarsko	2,40	2,44	2,10	1,55	1,59	1,50	1,42
Albánie	...	6,85	5,16	3,62	3,03	2,10 ⁵⁸	...
Bosna a Hercegovina	1,90	1,70 ⁵⁸	1,28	1,22 ⁶⁴
Makedonie	...	4,11	2,95	2,45	2,06	1,88	1,52 ⁶⁴
Srbsko a Černá Hora	...	2,59	2,28	2,26	2,08	1,66	1,53 ⁶³
Arménie	1,37
Ázerbajdžán	2,33
Bělorusko	1,21
Gruzie	1,44 ⁶⁴
Moldávie	1,26 ⁶⁴
Ukrajina	1,20 ⁶⁴
Andorra	1,23
Monako	1,70
San Marino	1,11
Kanada	1,63 ⁶³	1,71	1,60	...
USA	1,84	2,08	2,06	2,07 ⁶³
Japonsko	...	2,00	2,10	1,75	1,54	1,36	1,38 ⁶³

⁵¹ 1951, ⁷⁹ 1979 atd.

Zdroj dat: Eurostat

5.6 Kojenecká úmrtnost

Země	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2004
Evropská unie (25 členů)	...	34,3 ⁶¹	23,9	14,8	9,2	5,9 ⁹⁷	...
Evropská unie (původních 15 členů)	...	33,3	22,5	12,7	7,6	5,2 ⁹⁷	...
Evropská unie (10 nových členů)	...	43,6 ⁶¹	31,0	22,5	16,0	7,8	6,3
Belgie	...	23,9	21,1	12,1	6,5	4,8	4,3
Česká republika	...	20,0	20,2	16,9	10,8	4,1	3,7
Dánsko	...	21,5	14,2	8,4	7,5	5,3	4,4
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	60,2	35,0	22,5	12,4	7,0	4,4	4,1
Estonsko	...	31,1	17,6	17,1	12,3	8,4	6,3
Řecko	...	40,1	29,6	17,9	9,7	5,9	3,9
Španělsko	...	35,4	20,7	12,3	7,6	3,9	3,5
Francie	...	27,7	18,2	10,0	7,3	4,4	3,9
Irsko	...	29,3	19,5	11,1	8,2	6,2	4,9
Itálie	...	43,3	29,0	14,6	8,2	4,5	4,1
Kypr	...	39,9 ⁶¹	26,0	14,4	12,9	5,6	3,5
Lotyšsko	...	26,9	17,8	15,4	13,7	10,4	9,4
Litva	...	38,0	19,3	14,5	10,2	8,6	7,9
Lucembursko	47,9	31,6	25,0	11,4	7,3	5,1	3,9
Maďarsko	...	47,6	35,9	23,2	14,8	9,2	6,6
Malta	...	38,1	27,9	15,2	9,1	6,0	5,9
Nizozemsko	...	16,5	12,7	8,6	7,1	5,1	4,1
Rakousko	66,1	37,5	25,9	14,3	7,8	4,8	4,5
Polsko	...	56,1	36,4	25,4	19,4	8,1	6,8
Portugalsko	...	77,5	55,5	24,2	11,0	5,5	4,0
Slovinsko	...	35,1	24,6	15,3	8,3	4,9	3,7
Slovensko	...	28,6	25,7	20,9	12,0	8,6	6,8
Finsko	...	21,0	13,2	7,6	5,6	3,8	3,3
Švédsko	...	16,6	11,0	6,9	6,0	3,4	3,1
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	...	22,5	18,5	13,9	7,9	5,6	5,1
Bulharsko	...	45,1	27,3	20,2	14,8	13,3	11,6
Chorvatsko	...	70,4	34,2	20,6	10,7	7,4	6,1
Rumunsko	...	75,8	49,4	29,3	26,9	18,6	16,8
Turecko	21,5
Island	...	13,1	13,3	7,8	5,8	3,0	2,8
Lichtenštejnsko	...	20,0	12,5	7,5	5,0 ⁸⁸	7,5 ⁹⁸	2,7
Norsko	...	15,9	11,3	8,1	6,9	3,8	3,2
Švýcarsko	31,2	21,1	15,1	9,1	6,8	4,9	4,2
Albánie	...	83,0	97,9	51,9	28,3	15,0 ⁹⁸	8,4 ⁰³
Bosna a Hercegovina	...	107,0	69,1	31,5	15,3	12,5 ⁹⁷	6,8
Makedonie	...	114,5	87,8	54,2	31,6	11,8	13,2
Srbsko a Černá Hora	...	84,7	54,4	33,3	22,8	13,2	7,5

⁶¹1961, ⁸⁸1988 atd.

Zdroj dat: Eurostat

5.7 Podíl osob 60ti letých a starších v populaci

Země	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2005	2011	2021	2031	2051
Evropská unie (25 členů)	...	14,9	17,2	17,5	19,4	23,8	27,6	32,2	36,4
Evropská unie (původních 15 členů)	...	15,6	17,7	18,1	20,0	24,4	27,9	32,8	36,3
Evropská unie (10 nových členů)	14,6	16,2	17,8	18,3 ^{DA}	20,8	26,1	28,7	36,9
Belgie	16,4 ^{SA}	17,7	19,0	18,3	20,7	21,9	21,8 ^{DA}	23,8	27,6	31,6	33,6
Česká republika	...	14,6 ^{MA}	18,0 ^{MA}	16,9	17,8	18,5	19,7	23,2	27,4	30,3	38,3
Dánsko	13,4	15,6	17,7	19,6	20,3	19,8	20,9	23,5	26,5	29,7	29,7
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	14,6	17,3	19,9	19,4	20,4	23,6	24,9	26,0	30,2	36,0	38,5
bývalá NSR	14,0	16,5	19,4	19,4	20,8
Estonsko	...	15,1 ^{SA}	16,8	15,9	17,3	21,2	21,7 ^{DA}	22,6	25,4	27,4	33,9
Řecko	10,0 ^{SA}	10,3	16,0	17,4	20,1	22,7	22,9 ^{DA}	25,0	28,2	32,8	38,9
Španělsko	10,9 ^{SA}	12,3 ^{MA}	14,1	15,5	19,2	21,6	21,6	22,9	26,7	33,3	41,7
Francie	16,2	16,9	18,1	17,3	19,3	20,6	20,8	23,4	27,2	30,7	33,1
Irsko	14,8	15,8	15,6	14,8	15,2	15,1	15,3	17,0	20,5	24,8	32,4
Itálie	...	13,7	16,3	17,2	20,9	24,5	25,0 ^{DA}	27,0	30,3	36,2	41,4
Kypř	14,3	14,8	15,4	16,5	19,3	23,9	27,0	33,8
Lotyšsko	...	15,0 ^{SA}	17,3 ^{MA}	16,5	17,4	21,5	22,2	22,8	25,2	27,7	34,4
Litva	15,0 ^{MA}	14,3	16,3	19,3	20,2	21,3	24,4	28,3	35,0
Lucembursko	...	16,3	18,5	17,8	19,1	18,5	18,9	19,9	22,9	26,6	27,6
Maďarsko	...	13,8 ^{MA}	17,0 ^{MA}	17,1	19,1	20,4	21,3	23,2	27,2	28,8	34,9
Malta	15,4	16,9	18,1	22,1	26,5	27,6	31,7
Nizozemsko	11,5	13,2	14,6	15,8	17,4	18,2	19,1	21,8	25,8	29,8	29,2
Rakousko	15,5	18,3	20,1	19,2	20,1	20,9	22,0	23,5	27,2	33,2	37,0
Polsko	...	9,3 ^{MA}	12,6 ^{MA}	13,2	15,0	16,8	17,1	19,7	25,9	28,4	37,5
Portugalsko	10,5	11,7	14,4	15,8	19,0	21,7	22,2	23,7	27,2	31,8	38,0
Slovinsko	14,7 ^{MA}	14,2	16,0	19,3	20,6	22,6	28,1	32,6	38,0
Slovensko	...	11,1	13,9	13,4	14,9	15,5	16,0	18,1	23,5	27,2	37,6
Finsko	10,1	11,4	14,4	16,5	18,6	20,0	21,1	25,1	29,7	32,4	33,0
Švédsko	14,9	17,1	19,7	22,1	22,7	22,2	23,2	25,3	27,2	29,6	30,6
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	...	16,9 ^{MA}	19,0	20,1	20,8	20,7	20,9 ^{DA}	23,1	25,8	30,1	33,2
Bulharsko	...	11,6	14,9	15,8	19,6	22,3	22,8	25,2	29,2	33,3	41,9
Chorvatsko	21,6	22,1 ^{DA}
Rumunsko	13,2 ^{MA}	15,8	18,9	19,3	20,3	23,9	28,0	38,3
Turecko
Island	...	11,8 ^{MA}	12,4	13,6	14,7	15,0	15,7
Lichtenštejnsko	11,6	11,7	11,9	...	13,5	14,7	16,6
Norsko	13,8	16,2	18,2	20,4	20,9	19,3	19,6
Švýcarsko	14,0	15,2	16,6	18,4	19,4	20,3	21,3
Albánie	12,1 ^{MA}
Makedonie	12,8 ^{SA}	14,5	15,3
Srbsko a Černá Hora	19,0	21,9 ^{DA}
Kanada
USA
Japonsko

^{SA} 1950, ^{MA} 1954 atd.

Zdroj dat: Eurostat, střední varianta projekce

5.8 Index závislosti mladých osob (osoby ve věku 0-19 ku osobám ve věku 20-59)

Země	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2005	2011	2021	2031	2051
Evropská unie (25 členů)	...	62,4	64,2	57,0	48,0	38,2	38,2	39,0	40,1
Evropská unie (původních 15 členů)	...	60,6	63,7	56,9	46,9	38,8	38,7	39,5	40,2
Evropská unie (10 nových členů)	57,2	58,8	46,8	42,3 ^{DA}	35,3	35,3	36,2	39,2
Belgie	50,5 ^{SA}	56,4	62,3	52,1	46,0	43,1	42,1 ^{DA}	41,2	41,3	43,2	42,5
Česká republika	...	63,1 ^{SA}	57,4 ^{SA}	56,2	55,9	39,0	36,3	33,4	34,0	34,0	37,9
Dánsko	62,1	65,8	59,5	54,6	43,5	42,2	44,7	46,4	42,7	44,5	43,6
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	55,3	52,4	59,9	49,6	37,5	38,3	37,0	33,8	33,9	36,9	38,1
bývalá NSR	55,0	51,7	58,3	48,7	35,6
Estonsko	...	54,3 ^{SA}	54,7	51,7	54,4	47,6	43,9 ^{DA}	36,1	40,6	40,2	42,2
Řecko	76,5 ^{SA}	66,1	63,6	57,1	50,1	39,2	35,6 ^{DA}	34,3	35,4	35,0	37,6
Španělsko	69,3 ^{SA}	67,7	71,1	68,5	53,1	36,6	34,0	34,4	35,1	32,7	36,4
Francie	56,5	64,7	67,1	57,9	51,5	47,1	45,9	46,1	46,8	46,4	46,6
Irsko	76,7	87,7	91,1	87,7	74,8	54,7	49,2	48,6	48,7	43,8	45,7
Itálie	...	59,4	60,8	57,2	43,3	34,9	34,3 ^{DA}	34,6	34,0	33,5	35,4
Kypř	73,1	63,6	56,5	47,1	40,4	36,7	38,9	37,4
Lotyšsko	...	54,4 ^{SA}	53,4 ^{SA}	50,2	52,4	46,6	41,4	34,3	39,0	40,3	42,4
Litva	69,1 ^{SA}	60,1	55,5	51,2	45,8	37,7	35,5	38,4	39,4
Lucembursko	...	49,3	56,3	47,0	40,2	43,2	43,2	42,5	41,5	45,0	44,3
Maďarsko	...	61,9 ^{SA}	56,6 ^{SA}	50,8	52,2	41,0	38,6	36,3	36,3	36,8	40,1
Malta	54,0	48,7	43,3	40,1	39,6	40,0	40,4
Nizozemsko	72,9	77,7	71,7	58,1	44,0	42,7	43,3	43,8	42,9	44,6	43,7
Rakousko	53,2	57,2	63,9	55,7	43,1	41,0	39,4	37,0	35,2	37,6	36,4
Polsko	...	79,1 ^{SA}	75,7 ^{SA}	58,7	62,0	50,2	42,0	35,3	35,2	36,3	39,1
Portugalsko	77,5	74,1	76,0	68,6	54,5	40,7	37,8	37,7	38,6	37,1	40,1
Slovensko	65,0 ^{SA}	55,2	49,6	39,0	35,2	31,5	33,5	35,5	38,8
Slovensko	...	79,4	76,8	65,5	64,4	48,3	42,0	35,2	33,2	33,7	38,6
Finsko	72,3	76,9	64,2	50,7	45,2	44,0	42,5	43,1	43,9	45,6	44,2
Švédsko	52,6	57,1	52,5	51,2	46,6	44,9	45,3	44,5	45,1	47,1	45,7
Spojené království Vél. Brit. A Sev. Ir.	...	57,0 ^{SA}	62,0 ^{SA}	57,5	48,1	46,3	45,7 ^{DA}	43,1	41,4	43,1	41,9
Bulharsko	...	61,1	56,2	52,8	51,7	39,8	36,2	31,7	31,4	30,1	37,0
Chorvatsko	43,7	41,2 ^{DA}
Rumunsko	61,8 ^{SA}	59,5	45,5	42,0	35,2	35,4	33,6	37,7
Turecko
Island	...	95,9 ^{SA}	92,9	75,3	63,9	56,6	54,1
Lichtenštejnsko	70,0	75,1	70,3	...	43,2	40,8	39,7
Norsko	55,2	65,7	65,0	59,6	49,8	47,3	47,8
Švýcarsko	55,3	60,0	59,1	50,9	40,5	40,8	39,1
Albánie	71,3 ^{SA}
Makedonie	62,2 ^{SA}	54,8	49,4
Srbsko a Černá Hora	50,5	41,3 ^{DA}
Kanada
USA
Japonsko

^{SA}1960, ^{DA}1954 atd.

Zdroj dat: Eurostat, střední varianta projekce

5.9 Index závislosti starých osob (osoby 60 a více leté ku osobám ve věku 20-59)

Země	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2005	2011	2021	2031	2051
Evropská unie (25 členů)	...	28,5	34,2	33,3	35,6	43,2	52,8	65,9	80,2
Evropská unie (původních 15 členů)	...	29,6	35,3	34,6	36,6	44,7	53,7	68,0	80,0
Evropská unie (10 nových členů)	26,8	30,6	31,8	31,8 ^{DA}	35,6	47,7	54,8	81,3
Belgie	29,6 ^{DA}	33,6	38,1	34,1	37,7	40,1	39,7 ^{DA}	44,1	54,0	66,2	72,3
Česká republika	...	27,9 ^{MA}	34,5 ^{MA}	31,6	33,8	31,5	33,5	40,3	50,6	58,3	85,5
Dánsko	25,0	30,6	34,4	37,7	36,6	35,1	38,3	44,9	51,5	61,1	60,8
Německo (včetně býv. NDR od r. 1991)	26,5	32,0	39,8	35,9	35,2	42,7	45,5	47,1	57,8	76,9	85,1
bývalá NSR	25,3	30,0	38,0	35,8	35,6
Estonsko	...	27,5 ^{MA}	31,3	28,7	32,4	39,7	39,9 ^{DA}	39,8	47,8	52,9	72,9
Řecko	19,5 ^{MA}	19,2	31,2	33,2	37,8	40,8	40,3 ^{DA}	44,8	53,2	65,9	87,5
Španělsko	20,8 ^{MA}	23,6 ^{MA}	28,1	31,0	36,3	37,6	36,9	39,8	49,2	66,1	97,5
Francie	30,3	33,4	37,0	33,0	36,2	38,2	38,3	44,5	55,0	64,8	72,4
Irsko	30,7	35,2	35,3	32,5	31,5	27,6	27,0	30,5	38,4	47,3	69,7
Itálie	...	25,3	31,4	32,6	37,8	43,7	44,9 ^{DA}	49,9	58,3	75,9	95,6
Kypř	28,9	28,4	28,6	29,0	33,6	42,9	51,4	70,2
Lotyšsko	...	27,2 ^{MA}	32,1 ^{MA}	29,8	32,1	40,2	40,3	39,6	46,8	53,6	74,5
Litva	29,8 ^{MA}	26,8	30,2	36,2	36,9	37,3	43,8	54,5	74,9
Lucembursko	...	29,1	35,5	31,9	33,1	32,6	33,3	35,4	42,0	52,6	55,1
Maďarsko	...	25,9 ^{MA}	32,2 ^{MA}	31,1	35,9	36,1	37,5	41,1	51,0	55,4	75,0
Malta	27,9	30,3	31,7	39,7	50,4	53,4	65,2
Nizozemsko	22,5	27,1	29,3	29,7	30,3	31,8	33,8	40,0	49,6	61,4	59,3
Rakousko	28,1	35,3	41,3	37,0	36,0	37,3	39,2	42,0	50,4	68,5	80,0
Polsko	...	18,4 ^{MA}	25,4 ^{MA}	24,1	28,6	30,3	29,3	33,2	47,3	54,1	83,4
Portugalsko	20,8	23,1	29,7	31,8	36,3	38,9	39,2	42,7	51,7	63,9	86,0
Slovensko	28,4 ^{MA}	25,7	28,5	33,3	35,1	38,4	52,2	65,6	85,2
Slovensko	...	22,4	28,6	25,6	28,7	27,3	27,1	29,8	41,0	50,1	83,4
Finsko	19,4	22,7	27,6	29,8	33,1	35,9	38,1	47,9	60,7	69,9	71,2
Švédsko	26,8	32,4	37,4	43,0	43,1	41,4	44,0	49,0	54,3	61,8	64,3
Spojené království Vel. Brit. A Sev. Ir.	...	32,0 ^{MA}	38,0	39,7	38,9	38,3	38,6 ^{DA}	42,9	49,3	61,7	70,5
Bulharsko	...	21,1	27,4	28,8	36,9	40,2	40,2	44,4	54,3	65,0	98,8
Chorvatsko	39,7	40,0 ^{DA}
Rumunsko	24,7 ^{MA}	30,0	33,9	34,0	34,5	42,6	51,9	85,3
Turecko
Island	...	26,1 ^{MA}	27,2	27,5	28,3	27,6	28,8
Lichtenštejsko	22,3	23,2	23,0	...	22,3	24,3	27,8
Norsko	24,8	32,0	36,8	41,0	39,6	35,1	36,0
Švýcarsko	25,2	28,7	31,6	33,9	33,9	35,8	37,7
Albánie	23,6 ^{MA}
Makedonie	23,9 ^{MA}	26,3	27,0
Srbsko a Černá Hora	35,4	39,6 ^{DA}
Kanada
USA
Japonsko

^{MA} 1950, ^{DA} 1954 atd.

Zdroj dat: Eurostat, střední varianta projekce

5.10 Pohyb obyvatelstva v ČR, v letech 1955 – 2006 (absolutní údaje)

Rok	Počet obyvatel 1.7.	Sňatky	Rozvody	Narození			Potraty		Úhm těhotenství	Zemřeli			Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
				celkem	živě	mimo manželství	celkem	UPT		celkem	do 1 roku	do 28 dnů			
1955	9 365 969	71 263	12 221	167 731	165 874	9 464	25 850	.	.	93 300	4 627	2 681	72 574	3 437	76 011
1956	9 442 040	80 701	12 809	164 243	162 509	9 325	25 079	.	.	93 526	4 181	2 259	68 983	6 176	75 159
1957	9 513 758	62 760	12 521	157 157	155 429	9 131	27 967	.	.	98 687	3 919	2 122	56 742	6 832	63 574
1958	9 574 650	68 635	13 589	143 251	141 762	7 762	67 643	49 035	210 894	93 697	3 461	1 878	48 065	6 118	54 183
1959	9 618 554	71 354	13 222	130 310	128 982	6 680	79 269	61 914	209 579	97 159	2 721	1 607	31 823	8 054	39 877
1960	9 659 818	74 173	12 970	130 161	128 879	6 395	85 213	67 550	215 374	93 863	2 581	1 688	35 016	6 521	41 537
1961	9 588 016	74 003	13 939	132 201	131 019	6 088	87 362	70 062	219 563	94 973	2 534	1 594	36 046	4 911	40 957
1962	9 621 808	77 296	14 137	134 695	133 557	6 045	83 565	66 031	218 260	104 318	2 815	1 774	29 239	5 823	35 062
1963	9 668 741	80 118	14 703	150 062	148 840	7 143	71 677	51 470	221 739	100 129	2 927	1 881	48 711	8 277	56 988
1964	9 730 019	80 573	14 446	155 666	154 420	7 556	70 888	51 524	226 554	101 984	2 948	1 963	52 436	4 814	57 250
1965	9 785 102	81 757	16 196	148 545	147 438	7 487	76 341	58 554	224 886	105 108	3 497	2 549	42 330	3 528	45 858
1966	9 826 188	84 807	17 435	142 206	141 162	7 586	83 316	65 818	225 522	105 784	3 095	2 250	35 378	2 127	37 505
1967	9 854 241	87 214	17 352	139 413	138 448	7 407	86 731	69 850	226 144	108 967	2 973	2 154	29 481	-3 267	26 214
1968	9 877 632	89 146	18 647	138 396	137 437	7 491	89 089	72 488	227 485	115 195	2 969	2 195	22 242	-1 562	20 680
1969	9 896 695	90 408	20 550	144 155	143 165	7 948	91 088	74 263	235 243	120 653	3 113	2 301	22 512	-2 724	19 788
1970	9 805 157	90 624	21 516	148 893	147 865	8 102	89 509	71 893	238 402	123 327	2 987	2 235	24 538	-4 350	20 188
1971	9 830 602	91 864	23 616	155 233	154 180	8 204	86 452	68 652	241 685	122 375	3 114	2 411	31 805	2 490	34 295
1972	9 868 379	95 337	22 392	164 744	163 661	8 199	84 821	65 079	249 565	119 205	3 194	2 462	44 456	2 884	47 340
1973	9 919 519	99 518	25 271	182 953	181 750	8 086	76 986	55 898	259 939	124 437	3 536	2 749	57 313	4 615	61 928
1974	9 994 761	98 048	24 970	195 427	194 215	8 516	78 130	56 969	273 557	126 809	3 744	2 933	67 406	3 052	70 458
1975	10 062 366	97 373	26 154	192 869	191 776	8 761	76 342	55 511	269 211	124 314	3 713	2 835	67 462	2 401	69 863
1976	10 128 220	94 929	25 544	188 522	187 378	8 499	77 908	56 889	266 430	125 232	3 580	2 739	62 146	2 630	64 776
1977	10 189 312	93 011	25 442	182 865	181 763	8 436	81 656	61 114	264 521	126 214	3 407	2 472	55 549	1 307	56 856
1978	10 245 686	90 338	27 071	180 018	178 901	8 486	83 915	63 904	263 933	127 136	3 053	2 260	51 765	2 064	53 829
1979	10 296 489	84 496	26 191	173 084	172 112	8 737	83 624	64 505	256 708	127 949	2 726	1 945	44 163	2 494	46 657

Rok	Počet obyvatel 1.7.	Sňatky	Rozvody	Narození			Potraty		Úhrn těhotenství	Zemřeli			Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
				celkem	živě	mimo manželství	celkem	UPT		celkem	do 1 roku	do 28 dnů			
1980	10 326 792	78 343	27 218	154 665	153 801	8 701	86 503	68 930	241 168	135 537	2 592	1 735	18 264	1 856	20 120
1981	10 303 208	77 453	27 608	145 186	144 438	8 525	89 373	71 574	234 559	130 407	2 226	1 601	14 031	1 717	15 748
1982	10 314 321	76 978	27 821	142 518	141 738	9 127	91 531	74 531	234 049	130 765	2 130	1 466	10 973	1 748	12 721
1983	10 322 823	80 417	29 319	138 132	137 431	9 388	92 033	75 037	230 165	134 474	1 997	1 368	2 957	2 383	5 340
1984	10 330 481	81 714	30 514	137 587	136 941	9 986	96 638	79 534	234 225	132 188	1 932	1 365	4 753	2 621	7 374
1985	10 336 742	80 653	30 489	136 488	135 881	9 957	99 357	83 042	235 845	131 641	1 694	1 167	4 240	2 195	6 435
1986	10 340 737	81 638	29 560	133 942	133 356	9 975	99 452	83 564	233 394	132 585	1 639	1 121	771	3 013	3 784
1987	10 348 834	83 773	31 036	131 469	130 921	9 526	126 690	109 626	258 159	127 244	1 577	1 094	3 677	2 721	6 398
1988	10 356 359	81 458	30 652	133 238	132 667	10 073	129 349	113 730	262 587	125 694	1 463	1 003	6 973	2 544	9 517
1989	10 362 257	81 262	31 376	128 881	128 356	10 208	126 507	111 683	255 388	127 747	1 280	886	609	1 459	2 068
1990	10 362 740	90 953	32 055	131 094	130 564	11 253	126 055	111 268	257 149	129 166	1 410	1 003	1 398	624	2 022
1991	10 308 682	71 973	29 366	129 850	129 354	12 779	120 050	106 042	249 900	124 290	1 343	902	5 064	2 876	7 940
1992	10 317 807	74 060	28 572	122 142	121 705	13 082	109 281	94 180	231 423	120 337	1 204	749	1 368	11 781	13 149
1993	10 330 607	66 033	30 227	121 470	121 025	15 434	85 445	70 634	206 915	118 185	1 028	692	2 840	5 476	8 316
1994	10 336 162	58 440	30 939	106 915	106 579	15 570	67 434	54 836	174 349	117 373	847	505	-10 794	9 942	-852
1995	10 330 759	54 956	31 135	96 397	96 097	15 013	61 590	49 531	157 987	117 913	740	475	-21 816	9 999	-11 817
1996	10 315 353	53 896	33 113	90 763	90 446	15 367	59 962	48 086	150 725	112 782	547	347	-22 336	10 129	-12 207
1997	10 303 642	57 804	32 465	90 930	90 657	16 194	56 973	45 022	147 903	112 744	531	326	-22 087	12 075	-10 012
1998	10 294 943	55 027	32 363	90 829	90 535	17 284	55 654	42 959	146 483	109 527	472	289	-18 992	9 488	-9 504
1999	10 282 784	53 523	23 657	89 774	89 471	18 532	52 103	39 382	141 877	109 768	413	261	-20 297	8 774	-11 523
2000	10 272 503	55 321	29 704	91 169	90 910	19 868	47 370	34 623	138 539	109 001	373	231	-18 091	6 539	-11 552
2001	10 224 192	52 374	31 586	90 978	90 715	21 359	45 057	32 528	136 035	107 755	360	212	-17 040	-8 551	-25 591
2002	10 200 774	52 732	31 758	93 047	92 786	23 459	43 743	31 142	136 790	108 243	385	251	-15 457	12 290	-3 167
2003	10 201 651	48 943	32 824	93 957	93 685	26 713	42 304	29 298	136 261	111 288	365	221	-17 603	25 789	8 186
2004	10 206 923	51 447	33 060	97 929	97 664	29 941	41 324	27 574	139 253	107 177	366	224	-9 513	18 635	9 122
2005	10 234 092	51 829	31 288	102 498	102 211	32 409	40 023	26 453	142 521	107 938	347	206	-5 727	36 229	30 502
2006	10 266 646	52 860	31 415	106 130	105 831		39 959	25 352	146 089	104 441	352	246	1 390	34 720	36 110

6. Seznam použité literatury

- [1] KOSCHIN, F.: *Demografie poprvé*. Praha, VŠE, 2000, ISBN 80-245-0859-1.
 - [2] LANGHAMROVÁ, J., KAČEROVÁ, E.: *Demografie, materiály ke cvičením*. Praha, Oeconomica, 2007, ISBN 978-80-245-1224-2.
 - [3] ROUBÍČEK, V.: *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. Praha, VŠE, 2002, ISBN 80-245-0288-7.
 - [4] <http://www.czso.cz/>
 - [5] ČSÚ: Demografická příručka 2005
 - [6] ČSÚ: Pohyb obyvatelstva v roce ...
 - [7] ČSÚ: Populační vývoj České republiky v letech 1991, ..., 2006
 - [8] LANGHAMROVÁ, J., FIALA, T.: Tabulky údajů za vybrané země, *Demografie* č. 3, 4/2007.
-